

Den europeiska stålrusten i syndikalistisk belysning.

Av Augustin Soucby.

I.

I SLUTET AV SEPTEMBER 1926 SKAPADES det en intressesammanslutning mellan stålindustrien i Tyskland, Frankrike, Belgien, Luxemburg och Saarområdet, en kartell under namn av Internationella Stålsammanslutningen (L'Entente Internationale pour l'Acier) som efter alla tecken att döma inleder en ny utvecklingsfas för den europeiska kapitalismen. Det talas om att även andra europeiska länder skola komma att ansluta sig till denna internationella intressesammanslutning.

Den internationella ståltrustens syfte är att avskaffa den ömsesidiga konkurrensen och underbudet på stålmarknaden genom internationell produktionskontroll och produktionsbegränsning. Det totala stålförbruket skall kontrolleras av stålverkens besittare. Det internationella samarbetet sätter stålindustrien i stånd att beräkna avsättningsmöjligheterna och därefter anpassa produktionen. Den målmedvetna och avsiktliga begränsning av stålproduktionen, till vilken deltagarna förbinda sig, kan medföra en viss planmässighet i stället för den fullständiga planlöshet, som hitintills karakteriserat den kapitalistiska produktionen. Begränsningen leder också till stängandet och nedläggandet av hittills rentabla stålverk, gruvor och hyttor om det visar sig att fortsättandet av deras drift medför ett överskridande av den efter avsättningsområdena fastställda planen för produktionsbegränsningen.

Utan svårigheter går det naturligtvis icke för sig att i ett kapitalistiskt samhälle ordna en sådan överenskommelse, och det är förklarligt att var och en av deltagarna sökt att få överfört produktionsbegränsningen på de andra. Belgien har i det längsta mot-

satt sig den produktionsbegränsning som tillänkts detta land och har slutligen lyckats att delvis sätta igenom sin vilja. Den totala stålproduktionen i de sammanslutningen omfattande europeiska länderna skall uppgå till 27,500,000 ton. På de enskilda länderna falla följande delar:

Tyskland	43,18	proc. eller	12,193,000	ton
Frankrike	31,19	„ „	7,428,000	„
Belgien	12,26	„ „	2,764,000	„
Luxemburg	8,12	„ „	2,084,000	„
Saarområdet	5,25	„ „	1,650,000	„

Denna apparat kan naturligtvis endast funktionera sedan stålindustrien i varje enskilt land blivit sammansluten till en kartell eller trust, och sådana sammanslutningar ha också kommit till stånd i de olika länderna. De nationella trusterna eller kartellerna bildas så en internationell kartell, som är utrustad med ett internationellt förvaltningsråd.

I händerna på förvaltningsrådet befinner sig *utjämningskassan*, måhända den internationella stålsammanslutningens viktigaste organ. För varje ton producerat stål måste en dollar överföras till utjämningskassan. Vid överskridandet av den fastställda andelen måste till kassan inbetalas 4 dollar för varje överskjutande ton. Man beräknar att det härigenom skall inkomma 32 miljoner dollar årligen. Om ett land med sin produktion stannar under den fastställda andelen av produktionen, så erhåller det 2 dollar för varje ton av den icke uppnådda produktionen. Varje halvår fördelas utjämningskassan. Kassans medel fördelas på de olika länderna i förhållande till inbetalning och produktion.

Denna utjämningskassa är även en kampfond för den internationella stålindustrien emot arbetarna. Den kan användas vid

strejker och lockouter etc. Vi se således att denna trust icke minst riktar sig emot den internationella arbetarerörelsen. Arbetsklassen måste därför skaffa sig försvarsmedel mot denna nya fiende.

För närvarande omfattar den internationella sammanslutningen endast de fyra länderna i Europas centrum: Tyskland med Saarområdet, Frankrike, Luxemburg och Belgien. Föreliggande planer för utvidgning omfattar alla Europas stålproducerande länder. Förhandlingar ha inletts med Tjeckoslovakiet, Österrike, Ungern, Rumänien, Polen och Sverige. Likaledes förhandlas med England. Den engelska stålproduktionen uppgår till 7,510,000 ton och är således obetydligt större än Frankrikes. England skulle icke kunna vara i stånd att bjuda den europeiska kartellen spetsen och förr eller senare kommer säkerligen även detta land att ansluta sig. De övriga europeiska länderna ha ingen så betydande stålindustri, att de kunna öva något avgörande inflytande. Det återstår endast Ryssland med 2,000,000 ton och Italien med 1,600,000 ton.

Av de utomeuropeiska länderna komma endast Förenta Staterna, Canada och Japan i betraktande. Japans stålproduktion är icke ens så stor att den kan mätta den ostasiatiska marknaden och kan därför icke bli någon konkurrent till den europeiska kartellen. Som sådan kan endast ifrågakomma Förenta Staterna, vars produktion uppgår till 49,296,000 ton och således betydligt överstiger den totala europeiska produktionen, men då denna produktion i det väsentliga förbrukas inom landet kan konkurrensen heller icke härifrån bli synnerligen allvarlig. Canadas produktion återigen är blott 768,000 ton.

Den internationella stålkartellens roll med avseende på antalet sysselsatta arbetare är måhända icke överväldigande då antalet inom stålindustrien sysselsatta arbetare icke tål någon jämförelse med de inom den förädlade järnindustrien sysselsatta. De inom råvaruindustrien anställda uppgå blott till ett antal av 350,000 i Tyskland, medan de i den bearbetande järnindustrien uppgå till 2,150,000 arbetare. Förhållandet

torde vara proportionsvis liknande i de övriga länderna. Det skulle emellertid vara högst oriktigt om man av det ringa antalet inom stålkartellen sysselsatta arbetare skulle låta förleda sig till att underskatta dess betydelse. Man får icke glömma, att den bearbetande metallindustrien är beroende av de inom stålkartellen frambringade råvarorna. Säkert är bildandet av denna kartell en av de mest betydande företeelserna inom den europeiska kapitalismen. Arbetarna ha därför allra största intresse av att följa dess utveckling.

II.

Själva det förhållande, att företag, som hittills delvis varit inbegripna i ömsesidig konkurrens, nu sammansluta sig för att avskaffa konkurrensen och överföra alla otrygghetens bördor på förbrukarna, innebär en ny fara för massorna. Kartell- och trustbildningar äro visserligen ingen ny företeelse, men de ha hittills inskränkt sig till det nationella området. Undantag härifrån utgöra de internationella aktiebolagen, vilket dock icke är detsamma som en internationell kartell eller trust, vilken just omfattar flera dylika nationella eller internationella bolag. Sammanslutningen inom stålindustrien har försiggått i tvenne avseenden: nationellt och internationellt. De enskilda företagen ha sett sig tvungna att först sammansluta sig nationellt för att sedan kunna sammansluta sig internationellt. Härigenom har kontrollen över stålproduktionen inom de respektive länderna koncentrerats i händerna på ett fåtal.

Den reformistiska arbetarerörelsen är böjd att se en fredsfaktor i den nya kartellbildningen. Det är dock att knyta en alltför stor förhoppning till kapitalismen. Visserligen är det riktigt, att ett krig mellan staterna är mindre att frukta om kapitalisterna i dessa länder voro internationellt förtrustade. Vi ha dock ingen anledning att pådikta kapitalisterna någon särskild fredskärlek. Och granska vi nyktert denna stålkartell med syfte till produktions fördelning, så skola vi finna att den ingalunda utesluter konkurrens och kamp

om råstoffskällorna. Visserligen låter det tänka sig, att världskapitalismen genom internationell överenskommelse även kan uppdelas de internationella råstoffsområdena, så som också ett rövarband kan ena sig om fördelningen av bytet. Faktiskt har man i Folkförbundet redan slagit in på denna väg; likväl är man ännu i dag så fjärran från denna slutgiltiga regleringsform, att freden inom detta kapitalistiska folkförbund endast är en vacker fras.

Det torde snarare vara så, att kapitalisterna numera måste räkna med fredsstämningen bland de breda massorna och därför inriktat sig på att även i fredstid göra lika goda affärer som i krigstid. De stora profitema kunna endast utpressas av den stora förbrukaremassan genom höga priser. Till den ändan måste konkurrensen upphävas genom en kartellring eller förtröstning.

För övrigt kan det i själva överenskommelsen ligga ett frö till nya krig. Det kan uppstå strid om andelarna av den totala produktionsmängden. Redan vid bildandet av den internationella kartellen kom det till allvarliga konflikter om fördelningen. Och vad som kan ske om fem år, när överenskommelsen utlöper, det kan man icke veta på förhand. Tillfredsställda äro de olika parterna heller icke nu.

Kriget och dess följder har nödvändiggjort en omläggning av den kapitalistiska produktionen. I synnerhet har Tyskland anpassat sig efter nya förhållanden. När Tyskland förlorade kriget, förlorade det också en avsevärd del av sina avsättningsområden. Genast satte de tyska företagen i gång med att efter amerikansk förebild införa rationella arbetsmetoder. Ett stort antal industriella anläggningar, även väl utrustade sådana, nedlades. Det löpande bandet och liknande inrättningar infördes. Det kallades att rationalisera industrien. Ett stort antal arbetare kastades på gatan, och med färre arbetare frambringade man nu samma produktionsmassa som tidigare med flera arbetare.

Ett led i denna rationalisering är den internationella kartellbildningen. För framställandet av de 12,193,000 ton, som tillde-

lats Tyskland, behövs 100 masugnar. Men nu har Tyskland omkring 200 masugnar. De överflödiga 100 masugnarna komma därför antagligen att rivas ned under de kommande fem åren. Samma förhållande i Frankrike, av vars 200 masugnar endast 150 behöver hållas i gång. I de andra länderna göra sig liknande förhållanden gällande. Om denna begränsning vore att tillskriva en faktisk nedgång i behoven, så vore den rationell. Men i verkligheten äro behoven långt ifrån fyllda. Miljoner arbetslösa i Tyskland och andra länder lida direkt nöd. De lida av kronisk underkonsumtion. Den europeiska stålkartellens produktionstotalitet har icke fastställts på grundval av ett förbruk pro person, men på grundval av de senaste årens underkonsumtion.

De miljonarméer av arbetslösa, som redan förefinnas, komma nu att ytterligare utökas med arbetarna från de masugnar och anläggningar som nu komma att nedläggas på grund av kartellbildningen, vilken således drabbar arbetareklassen i gemen.

III.

Trustbildningens enda och verkliga mål är avskaffandet av konkurrensen och höjandet av priserna, med andra ord en raffinerad utslugning av de breda massorna av konsumenter.* Detta syfte tjänar även fastställandet av premien på 2 dollar för varje ton stål av den tilldelade delen, som icke blivit producerad. Det är en direkt sporre till begränsning av produktionen, varigenom man — paradoxalt nog — kommer att förtjäna mera ju mindre man producerar. Dess motsvarighet är erläggandet av böter på 4 dollar per ton som producerats för mycket.

Att proletariatet måste värna sig mot denna produktionsinskränkning och denna konstlade fördyring av produktionsartiklar, därom kan det blott råda en mening. Den europeiska stålkartellen kommer icke blott

* Den franska facktidskriften "L'Usine" påstår, att den nybildade kartellen kommer att höja priset per ton med 10 shillings (omkring 9 kronor) eller från 5 pund 5 shillings till 5 pund 15 shillings. Kommer detta att tillämpas på hela produktionen, så betyder denna första brandskattning av konsumenterna en ökning av trustens profit på i runt tal 250 miljoner kronor.

att rikta sig emot arbetarna som produceter, men även som konsumenter. Vilja arbetarna icke godvilligt underkasta sig kartellens kontroll av produktion och konsumtion, så måste de själva komma i besittning av den jord och grund ur vilken malmen hämtas, över masugnarna och hyttorna. Men dessa produktionsmedel befinna sig just i den internationella kartellens händer. Kampen mot kartellen kan därför blott bli resultatgivande, när den inriktas mot egendomsmonopolet. En sådan kamp förgriper sig emellertid på själva den kapitalistiska samhällsordningen och måste eftersträva avskaffandet av privategendomen och utsugningen, måste eftersträva arbetarnas övertagande av produktionen och fördelningen.

Syndikalisterna hysa inga illusioner om att arbetareklassens kamp mot det förtrustade kapitalet kan bli framgångsrik genom andra metoder. De gå därför direkt mot målet och uppmana arbetarna till en avgörande slutkamp. De draga konsekvenserna av de faktiskt rådande förhållandena. De ha lärt sig inse, att de politiska partierna äro lika vanmäktiga i kampen mot trusterna som på andra sociala områden. Då kampen riktar sig mot det ekonomiska förmynderskapet måste den föras på det ekonomiska området genom revolutionära ekonomiska kamporganisationer. Då det kapitalistiska monopolherraväldet icke kan störtas utan genom monopolisternas expropriation, så är den sociala revolutionen den enda utvägen.

Den reformistiska arbetarerörelsen tror sig ha funnit en annan utväg. Den framställer krav på en statlig uppsikt över karteller och trusters. Staten betraktas alltså som en social medlare, som skall spela en utjämnande försoningsroll och skydda arbetarna för utsugningens värsta följder. Genom väljandet av representanter till parlamentet skulle arbetarna förvärva sig platser i de statliga kontrollapparaterna över kartell- och trustbildningarna. Genom lagstiftning med internationell utbredning skulle utsugningens värsta följder motverkas.

Men erfarenheten visar, att den internationella kapitalismen icke frågar efter de internationella lagprojekten. Vi ha sett hur

resultatlös införandet av åttatimmarsdagen genom den så kallade Washingtonöverenskommelsen blivit. En blick på Amerika, där kapitalismen är mest utvecklad, visar oss hur stat och regering blott äro viljelösa verktyg i händerna på den besittande klassen. Den reformistiska arbetarerörelsens väg för oss således icke ut ur kapitalismen och befriar oss icke från trustväsendets följder. Tvärtom kan den endast leda till ett befästande av den kapitalistiska ordningen, till befästandet av utsugningsorganen, vilka genom arbetarnas deltagande i desamma genom sina representanter nu först bli riktigt "oumbärliga" och "nödvändiga" inrättningar och därför bli så mycket svårare att slutgiltigt undertrycka. Sedan den reformistiska arbetarerörelsen riktigt beblandat sig med staten genom att sammanväxa med en hel del av statens funktioner har den ganska naturligt slutat upp med att bekämpa staten, ty ingen sågar av den gren han själv sitter på. Även om reformisterna i teoretiska avhandlingar ständigt framställer staten som den härskande klassens förvaltningsapparat, vars försvinnande är en förutsättning för upprättandet av ett klasslöst socialistiskt samhälle, så leder dock den praktiska politik de föra till raka motsatsen. Och med de kapitalistiska trusterna och kartellerna kommer det att gå på precis samma sätt. Man betraktar dem alldeles riktigt som arbetareklassens fiender och föreger sig vilja bekämpa dem — men bemödar sig att bli i dem medverkande!

Att denna taktik mynnar direkt ut i kapitalismen kan icke bli förborgat för någon. Man kommer slutligen att nödgas inse, att kampen måste föras med andra medel och med andra metoder. Man måste slutligen gripa till den direkta aktionen. Den enda möjligheten till kontroll över de internationella kartellerna och trusterna ligger i erövringen av hela kontrollapparaten över produktion och konsumtion. Kampen mot trustväsendet måste vara en kamp mot kapitalismen för erövrandet av jord och grund, erövrandet av gruvorna och produktionsmedlen genom det klassmedvetna proletariatet.

Lagstiftning mot klasskampen.

Av Albert Jensen.

I.

STRIPAREGERINGEN HAR GENOM socialministern förkunnat, att den ämnar framlägga lagförslag för främjandet av arbetsfreden, som det heter. Förslaget är ännu icke utformat, men socialministern ger vissa anvisningar om hur det kommer att se ut. Först och främst vill den rättsinnade regeringen lyckliggöra den svenka arbetareklassen med en domstol, som skall avdöma alla "rättstvister", d. v. s. avgöra vad parterna menat med bestämmelserna i ett kollektivavtal, och därefter vill den införa obligatoriskt skiljedomsförfarande för intressetvister vid viktiga sociala livsfunktioner.

Man läser mellan raderna hur socialministern pålagt sig ett visst tvång och endast med beklagan avstår från att bebåda en avtalslagstiftning med komplett förbud mot alla strejker. Det som bebådas får därför lott betraktas som ett första steg mot ett syfte, som ligger längre bort: klasskampens fullständiga klavbindande genom den statliga lagstiftningens ingripande.

Då socialstyrelsen 1917 utarbetade sitt förslag till främjandet av arbetsfreden, suckade den: "Socialstyrelsen skulle förvisso anse högeligen önskvärt, om vid tvister mellan arbetare och arbetsgivare *användandet av kampmedel kunde helt och hållet förbjudas* eller väsentligen inskränkas". Men kungliga socialstyrelsen insåg tydligen omöjligheten av att få uppfyllt sina innersta önsningar. Sammaledes herr Pettersson, socialministern. Han förstår, uppenbart, att det finns sociala krafter, som icke låta sig beläggas med bojor genom lagstiftning. Åtminstone inte nu. Men man hoppas ju på framtiden.

Den för socialismen kämpande arbetareklassen måste först och främst ställa sig denna fråga: Är arbetsfredens befrämjande

i och för sig något eftersträvansvärt? För de för socialismen kämpande arbetarna synes svaret näppeligen kunna bli jakande.

Arbetareklassen befinner sig i krig med borgardömet om upprätthållandet av den kapitalistiska samhällsordningen. Detta krig kan icke avslutas med en kompromiss på halva vägen. Man kan icke stanna vid att avskaffa kapitalismen till hälften. Kampen måste föras till sitt logiska slut: till det slutgiltiga avskaffandet av profitsystemet och löneslaveriet.

Vägen dit är stensatt med arbetskonflikter, med arbetsoro. Varje förkortning av arbetstiden, varje förbättring av arbetsförhållandena, varje inskränkning i den kapitalistiska företagarens absolutistiska herravälde inom industrien, och varje utvidgning av arbetarnas medbestämmanderätt på arbetsplatsen, på produktionsprocessen, på det industriella företagets ledning kostar strid, kostar oro.

Men då arbetstidsförkortningen, förbättringen av arbetsvillkoren, brytandet av arbetsköparens envælde och utvidgandet av arbetarnas medbestämmanderätt intills den slutliga expropriationen kan företagas äro nödvändiga förutsättningar för arbetarnas seger, äro historiska nödvändigheter, så följer därav, att de strider och den oro på arbetsmarknaden, genom vilka dessa förändringar allenast kunna framtingas, också bli historiska nödvändigheter.

Därav följer också i sin ordning, att varje hinder som reses mot denna utveckling blir ett hinder för socialismens förverkligande, ett hinder som förhalar och utsätter tiden för den slutliga segern. Det kan därför icke vara arbetarerörelsens uppgift att "befrämja arbetsfreden" men väl att intensifiera klasskampen, att öka oron, för vilken det

borgerliga samhället är så känsligt. Strid och icke fred måste vara lösen.

Ifrån denna utgångspunkt måste hela regeringens projektet förkastas.

II.

Men det kan ha sitt intresse att syna socialministerns förkunnelse. Det heter således, att de så kallade "rättstvisterna" måste avgöras av domstol. Herr Pettersson måste tröstar icke om att finna varelser ovan skyarna, oberörda av alla jordiska intressen, som skola vara väl i stånd "att med en över varje misstanke höjd opartiskhet pröva vad innebörden av ett kollektivavtal är och huruvida brott mot avtalet i ett givet fall föreligger eller ej". Herr Pettersson skulle måhända kunna hysa en sådan tro, fast vi ha våra tvivel, ty därtill behövs en mycket stor portion naivitet. För vår del ha vi aldrig sett sådana underliga djur i vår herres trädgård, och vi förneka deras existens. En verkligt levande människa kan icke ställa sig "opartisk" inför klasskampen. Antingen tar hon parti för eller emot. Och vilken ståndpunkt hon än intar blir hon därför partisk i klasskampen, således också i de yttringar av klasskampen, som hon eventuellt sättes att avdöma.

En blivande arbetsdomstol skall också ha rätt att "inom skäligen gränser" vid tolkning av ett avtal "vidtaga mindre kompletteringar därav". Ett vitt fält för juridisk godtycklighet skulle här införas.

Likaledes skulle domstolen ha rätt att, "då den ekonomiska situationen, som legat till grund för ett kollektivavtal, väsentligen förändrats", försätta avtalet ur kraft på parts anfordran. Man kan vara ganska övertygad om hur en följande praxis skulle komma att se ut. När förhållandena försämrats för arbetsköparen, skulle domstolen icke vara sen med avtalets försättande ur kraft. Men ha de ekonomiska förhållandena väsentligen förbättrats för arbetsköparen, så kommer detta säkerligen icke att giva anledning till hävandet av avtalets giltighet.

Absolut förbud mot tillgripandet av strejk under avtalstiden, såväl som av lockout, skulle naturligtvis införas. Parterna skulle

tvungas att underkasta sig domstolsutslaget. Nekar någon, skall han dömas att betala skadestånd till motparten och i vissa fall skulle tredskande part ådömas böter. En organisation som genom "pliktstridig passivitet inför en olaglig arbetsinställelse gör sig delaktig i densamma" skulle möjligen också bli ansvarig för striden. Utmättningsmyndigheterna skulle således få ett rikt verksamhetsfält; fackorganisationernas kassor skulle bli skrapade gång på gång, och när arbetarna stoppade in sina kontingenter genom den ena luckan, skulle statens indrivningshaj skrapa ut dem genom den andra, som utmätning för ådömda böter. L. S. och fackföreningar, förbund och huvudorganisationer skulle alla bli plundrade av den kapitalistiska staten för "arbetsfredens befrämjande". Allt detta beträffande "rättstvisterna".

Men dessutom tänker herr Pettersson också välsigna oss med obligatorisk skiljedom på vissa arbetsområden. Det heter: "Den nuvarande regeringen betraktar som sin uppgift att för riksdagen lägga fram ett förslag till trygghand av den sociala freden medelst obligatorisk medling och skiljedom i arbetstvister i den utsträckning och med de garantier och begränsningar, som vid en blivande utredning kunna visa sig lämpliga". Och: "...samhällets självbevarelse nödgas det att söka komma till rätta med sådana intressekonflikter på arbetsmarknaden, som hota samhällets vitala funktioner — produktionen och tillförseln av livsmedel och andra oumbärliga förnödenheter". Arbetet med framställandet och transporterandet av "livsmedel och andra oumbärliga förnödenheter" omfattar en ofantlig mängd arbetare, så det finns utsikter till att den obligatoriska skiljedomen skulle komma att omfatta en mycket stor del av de organiserade arbetarna. Här skall det således bli staten som skall komma att utportionera "skäligen" löner, arbetstid, arbetsförhållanden och "skäligen" inflytande på arbetsprocessen etc. Och staten utransonerar i "skäligen" små portioner allt som skall gå till arbetarna, medan den är rundhänt nog mot arbetarnas klassfiender. Det blir

således här frågan om att inom ett omfattande område införa en statsgaranterad industriell livegenskap.

III.

För att motivera framläggande av dylika tvångslagar förklarar man att "allmänheten", "samhället" eller ibland "staten" har rätt att bli skyddad mot de onda följder konflikterna medföra. När man talar om staten, så förstår man åtminstone syftet. Eftersom staten är en klasstat och icke minst ett fysiskt våldsinstrument till upprätthållandet av den kapitalistiska ordningen och undertryckandet av denna "ordnings"

plundrande offer, arbetarna, så få vi fram hela den inre meningen om vi i stället för staten sätta kapitalismen. D. v. s. "kapitalismen har rätt att bli skyddad mot strejkerna". Och det är egentligen detta som är huvudsyftet i all dylik lagstiftning.

Vad det återigen beträffar "samhället", så utgör arbetareklassen majoriteten av samhället. Hur kan det då komma sig, att när majoriteten av samhället, arbetarna, äro principiella motståndare till dylik tvångslagstiftning och således icke vill veta av den — hur kommer det sig då att Striparegeringen likväl vill införa tvångslagar i "majoritetens intresse"? Det kan icke förklaras på annat sätt än att regeringen ljuger. Det är icke samhällsmajoritetens intresse den vill främja, utan de kapitalistiskt intresserade borgarnas, minoritetens. "Samhället" får tjänstgöra som altruistiskt camouflage för egoistiska syften.

"Allmänheten" är ett annat formlöst begrepp, som man menar skulle representera den "neutrala" och "opartiska" mänskligheten, som klämmas mellan de stridandes sköldar. I ett klassamhälle, där det råder en aldrig vilande klasskamp, kan ingen vara neutral. Även den menlöst "lojale" undersåten eller den åt alla håll bugande späckhökaren, som inte frågar efter något annat än sina affärer, blir genom sin lojalitet och passivitet ett redskap till klassvåldets upprätthållande. När han icke opponerar mot plundringen av arbetet, som är kapitalismens syfte, icke bekämpar denna

Gyula Zilzer: Stormklockan går.

orättvisa, så bejakar han den genom att förhålla sig passiv inför orättfärdigheten. Har denna "allmänhet" någon som helst moralisk rätt att kräva, att de plundrade massorna icke skola få strida för att hindra kapitalisterna att plundra sig, därför att dessa strider störa "allmänhetens" matsmältning, fördärva dess nerver och oroa dess ekonomiska lugn? Att framställa frågan är att besvara den. Må denna nervösa "allmänhet" bli lite mindre nervös och en smula mera rättfärdig. Må den göra sin insats för att få förändrat samhället, så att den som arbetar erhåller frukterna av sitt arbete, så slipper den att sedan oroas av arbetsstrider.

IV.

Man drar en artificiell gräns mellan intressekonflikter och rättstvister och förkunnar, att man inte under några omständigheter längre kan finna sig i att de senare avgöras genom strider. Om det kanske icke alltid kan vara odisputabelt klokt att staten ingriper i intressetvister, så kan det icke råda ringaste tvivel om dess befogenhet till ingrepp i rättstvister, säger man.

Vad är det då egentligen, som skiljer de så kallade rättstvisterna från intressetvisterna? Jo, säger man, när parterna slutit ett avtal i fullkomlig frihet och förbundet sig att hålla detta avtal en viss tid, så måste detta avtal hållas. Det kan uppstå tvister om tolkningen av överenskommelsen, men man får icke genom strejk eller lockout påtvinga motparten en tolkning, som måhända är stridande mot avtalets syfte. Därför måste det tillsättas domstolar, som döma i sådana rättstvister.

Det kunde vara mycket att invända, men vi skola blott ställa denna fråga: Ingås de kollektiva avtalen mellan arbetare och arbetsköpare i full frihet? Och om de icke ingås i frihet, skall då staten tvinga parterna att hålla ett i ofrihet ingånget avtal?

Det föreligger aldrig för arbetareparten någon full frihet att antaga eller förkasta de löne- och arbetsvillkor som stipuleras i

de kollektiva avtalen. Om en stråtrövare överfaller en man på öppen gata, sätter honom revolvern för pannan och fordrar att den överfallne skall underteckna ett kontrakt enligt vilket han förklarar sig fullt "frivilligt" vilja avstå från hälften av sin arbetsinkomst till stråtrövaren under en viss tid, så skulle det icke falla någon människa in att kalla detta ett i frihet ingånget "avtal", ej heller skulle någon regering våga legalisera "avtalet" och förklara att det måste upprätthållas.

Men den ställning arbetarna befinna sig i, när de förhandla med arbetsköparen skiljer sig icke stort från den ovan skildrade. Arbetarna befinna sig ständigt i ett ekonomiskt tvångsläge gent emot kapitalisten. De äro tvungna att sälja sin arbetskraft för att kunna leva. Den hungerns revolver, som arbetsköparen håller för pannan på arbetaren är icke mindre fruktansvärd än stråtrövarens revolver. Den verkar visserligen icke så snabbt, men även den verkar effektivt. När arbetaren kontrakterar bort sin arbetskraft mot ett pris av exempelvis en krona per timma, så sker det icke därför att arbetaren finner detta vara en rättfärdig ersättning för den under en timma levererade arbetskraften, med vilken han frambringar ett varuvärde på kanske 5 kronor, men han gör det därför att han och hans familj icke kunna existera utan den lön, han kan lyckas avpressa arbetsköparen.

En människa, som på detta sätt blivit påtrogen ett kontrakt, må ha full moralisk rätt att befria sig ifrån tvångskontraktet eller söka förbättra kontraktets villkor så snart tillfälle därtill gives. Nu kommer emellertid den borgerliga staten och förkunnar, att den icke kan tillerkänna arbetarna en sådan rätt utan har arbetaren förpantat sig själv till industriell livegenskap åt kapitalisten, så måste han varsågod förbli i den avtalade ställningen så länge kontraktstiden varar. Här sticker emellertid också statens syfte fram. Det är icke att hävda rätten, men att hävda kapitalistens utplundringsmonopol och arbetarens plikt till underkastelse.

Nymarxismens filosofi.

”Marx som sociolog och historiefilosof.”

Av G. H:son Holmberg.

Slutarfikel.

LITET AV VARJE OM ”KUNSKAPS- TEORETISK” FILOSOFI.

Är marxismen materialism? Om ej: metafysik? — Kants två iken. — Sociologi och materialism. — Marxismens ”andliga monism”. — Sociologi och historiefilosofi.

MAX ADLER — EN FRIEDRICH Engels i moderniserad upplaga — säger sig ha alltsedan hans stora avhandling om kausalitet och teleologi utkom för omkring tjugo år sedan med all möjlig kraft bekämpat materialismen som ett otillbörligt påhäng på marxismens historieuppfattning eller, såsom hans egna ord lyda, ”den tyvärr så utbredda och utomordentligt litet i marxismens väsen orienterade uppfattningen om den och speciellt om den materialistiska historieuppfattningen som av marxismen gjort en plump materialism”. Till yttermera visso gör Adler uttryckligen gällande att trots beteckningen av Marx’ grundåskådning som materialistisk historieuppfattning marxismen alls ingenting har att göra med materialism. Materialismen är ”ett metafysikens system” men marxismen ”ett socialvetenskaps system”. Adler påstår att såväl Marx som Engels enligt deras egna skriftuttalanden varit av samma mening, d. v. s. av den av Adler företrädde meningen.

Ändock hälsar Adler i likhet med de tyska formal-sociologerna av Simmels och Schelers skola med tillfredsställelse ankomsten av en ny metafysikens renässans, som övervunnit ”den positivistiska vetenskapens allena-vælde”, vilket, förklarar han liksom ursäktande, kan synas många marxister ”sonderbar”, på svenska besynnerligt. Redan i sina första skrifter, betonar han än en gång, har han kämpat ”mot det rent naturalistiska tänkesättet som i otillåtlig generalisering av

naturvetenskapliga begrepp och metoder fört till en verklig problematrofi (tvinsot) och direkt mekaniserat människornas huvud i senare hälften av det 19:de århundradet”. I denna mening skulle även Marx och Engels städse varit avgjorda motståndare till ett naturalistiskt tänkesätt, vilka gentemot detsamma utvecklade sina tankar om den historiska lagbundenheten. Men även de ha det oaktat blivit stående i positivismen, emedan ”deras tankearbete var fullt upp taget i anspråk av det stora verket att grunda en social vetenskap vid sidan av naturvetenskapen”. — ”Intet tvivel: metafysiken skall ha sin renässans, emedan den måste ha den”, utbrister Adler så till sist, applåderande bildligt talat Kant. Men för all del, ingen ”massornas metafysik”, ingen ny massorna fördummande metafysik, det vore religion. Nej, det skall vara den metafysik Kant uppbyggt. ”Med Kant och Marx bygga vi upp den moderna kritiska sociologins byggnad”.

Woltmanns ord att Marx och Engels gjort Kant ”en skriande orätt” genom hans åsidosättande för Hegel, ehuru skapare av ”den tyska klassiska filosofin”, vars ”arvtagare” ”den tyska arbetarrörelsen” förmenas vara enligt Engels’ utsago i sin lilla skrift om Feuerbach, gälla sålunda icke längre. Men hans ”moitié” Hammacher tycker att ”parallellen som Adler ständigt drar mellan Marx och Kant” är ”verfehlt”, i vilket hårda omdöme han fått stöd både hos Barth, en numera död tysk sociologisk litteraturkritiker och pedagog, vilken finner Kant och Marx ”so verschiedenartig wie möglich” (så olika som det kan vara möjligt) och hos Diehl, den tyske Proudhonbiografen m. m., vilken desslikes finner ”det alldeles orätt att föra in Kants tankar i Marx’ system”.

Kant uppställde en ”transcendental”,

även kallad kritisk teori om två världar, en empirisk, d. v. s. en på de yttre sinnena baserad värld — sinnevärlden — och en uteslutande på begrepps- eller kunskapskritik baserad abstrakt värld — förståndsvärlden. Olika filosofer ha givit dessa båda världar även andra namn, vad sinnevärlden angår fenomenvärld, verklighetsvärld; vad förståndsvärlden angår andevärld, idévärld, förnuftsvärld. Grubbe använder den reella och den ideella världen. Vår kunskap börjar med erfarenheten men oberoende av erfarenheten mottar, ordnar, förarbetar förståndet intrycken genom sinnena från den yttre, oss omgivande världen. Härigenom skapar förståndet sina lagar a priori, d. v. s. förhandsmässigt och i enlighet med sina principer. En vidare följd härav är även att detsamma föreskriver naturen sina lagar. Naturen, d. v. s. den oss omgivande yttre världen göres till en produkt av förståndet, som gör "naturen till natur", m. a. o. till ett lagbundet helt. Och så uppstår motsatsen mellan de två rikena: en sinnevärld och en andevärld, i vilka bägge världar människorna äro medborgare. Förnuftet företräder människan i hennes medvetenhet och frihet. Det är den eviga tusenåriga striden eller så länge filosofi funnits i valet mellan erfarenhet och abstraktion, empirism och rationalism, materialism och metafysik, spekulaton och vetenskap, idealism och realism. Tack vare denna kunskaps-teori kunde Adler, såsom vi erforo i förra artikeln, påstå det "människan är redan före all historisk-ekonomisk socialisering i sitt teoretiska medvetande socialiserad".

Till "den socialiserade människan" har Adler, såsom han själv framhållit, förlagt den sociala kausaliteten som dess medelpunkt, varmed även människans medvetande placerats, såsom sig vederbör, i medelpunkten. Det kunskapskritiska tänkandet förutsätter medvetandet och går därifrån ut. Allt vad jag vet, vet jag blott genom mitt medvetande. Om utom detsamma det ges ännu något, är, förklarar Adler, en fråga som "kunskapskritiken alls icke förstår". Kant hade också så visligen konstruerat sin kunskapslära att han, såsom hans egna ord falla,

"måste upphäva vetandet för att ge plats för tron."* Medvetandet har i vart fall sin egen lagbundenhet, såsom "en sista", på sakförhållanden grundad faktiskhet (tatsächlichheit). Det socialiserade medvetandets grundförrättningar gå åtskilda à la Kants teori i teoretiskt och praktiskt medvetande, varvid det senare åter antar medvetandets etiska, moraliska och religiösa form. I alla dessa former av sitt "socialiserade" medvetande skapar människan sin konkret-historiska verksamhet. Blott genom dessa former gestaltar människan sin historiska livsprocess. Den socialiserade människan, som Marx ställer i medelpunkten för sin historiska uppfattning, är "alltid tillika den i alla dessa medvetenhetsinrättningar verk-samma människan. Det finns, förklarar Adler, inga materiella, det är uttytt ekonomiska förhållanden, som icke tillika äro andliga, emedan även arbetet som har avseende på den materiella, det är uttytt, ekonomiska produktionen såväl som på fördelningen av dess produkter och deras njutande alls icke är möjligt utan människans, ändamål och värdesättning åsyftande verksamhet och som blott medelst abstraktion är skiljbart från hela det ideologiska sammanhang, vari människan arbetar och njuter. Det andliga och det materiella, som synas stå i motsatsförhållande till varandra komplettera och integrera i verkligheten varandra ömsesidigt. Det råder mellan de ekonomiska och de andliga förhållandena, mellan ekonomi och ideologi "en andlig monism".** Det är grundfalskt det ofta förekommande påstå-

* Detta kostbara uttalande som Dühring i sin Filosofins kritiska historia säger "nicht genug wiederholt kann" vid bedömandet av det Kantska systemet, inflöt i 2:a uppl. av Kants "Kritik av det rena förnuftet", utkommet 1787, då ålderdomssvag och oroad av att kunna gå förlustig sin professur vid Königsbergs universitet under den reaktionära regeringsregim som följde på fritänkaren konung Friedrich II:s död (1786), under vars regering 1:a uppl. av ifrågavarande verk hade utkommit (1781). Den hårda kritik, för vilken Kant efter sin död (1804) utsatts, av Schopenhauer på grund av Kants omredigering av sin filosofiska teori, är till en del intagen i den i Reclams universallibrotiek utgivna edition av Kants nämnda verk.

** "Människan är redan före all historisk-ekonomisk socialisering i sitt teoretiska medvetande socialiserad och hon finner i den historisk-sociala processen blott utvecklade vad hon redan är i sitt transcendentala subjekt", så lödo Adlers ord i förra artikeln.

endet att marxismen förnekar idealen men de äro av de ekonomiska förhållandena beroende; och det är "något annat". Ännu en sista anmärkning. Adler talar om medvetandet som det sociala livets stora andliga kraft. För honom tycks alls icke existera det undermedvetnas, resp. omedvetnas drift- och instinktliv som i modern sociologi intar en så stor plats. "Går jag ut från andliga urformer, (d. v. s. av förståndet skapade urformerna, vår anm.), så gör jag det icke i betydelsen av drifter utan i kunskapskritisk mening".

(Samhället blir icke ingånget, det blir varken grundat av sympati, ej heller tvingat genom en social drift, utan det är tillkommet historiskt-ekonomiskt med människan, såsom hon transcendentalt är given med medvetandet, lödo orden, såsom vi minnas från förra artikeln).

Att man i rak motsats till vad Adler anser och tror, kan vara "naturalist" som sociolog utan att på något sätt förneka det "andliga" elementet i människans sociala liv, därpå kan som ett belysande exempel Gumpłowicz anföras som en parallell till Adler. "Om vi", skriver G., långt innan Adler hade börjat sitt vetenskapliga arbete, "enligt Moleschott's icke alldeles oriktiga anmärkning materiellt äro vad vi äta, så äro vi andligt helt visst till stor del det vi uppleva, d. v. s. vad vi åskåda och förnimma med vårt intellekt. (I minnestalet vid Marx' grav yttrade som bekant Engels: "människorna måste vor allen Dingen först äta, dricka, bo och kläda sig, innan de kunna idka politik, vetenskap, konst, religion", vår anm.)... De mänskliga föreställningarna och tankarna påverkas och bestämmas icke blott av materiella utan även av immateriella orsaker, såsom t. ex. av händelser, förlopp, upplevelser och erfarenheter. Den av sådana inflytanden framkallade föreställningsapparaten och i rörelse satta tankeprocessen är ingalunda en materiell process och behöver ingalunda genom krafter och lagar formas och sättas i gång som äro identiska med den oorganiska världens krafter och lagar för att vara en naturnödvändig process. Det senare är den i varje fall och är helt visst

underkastad icke mindre än alla fysiska processer allmänna och allsvåldiga lagar... ge man alltså upp den kvasimaterialistiska ståndpunkten och fatta tingen nyktert, såsom de äro. En föreställning, en tanke är just något immateriellt — det är en andlig företeelse. För visso, den kan blott uppstå ur ett materiellt underlag: utan hjärna ingen tanke, utan fosfor ingen hjärna, det är riktigt. I det ögonblick, då tanken dyker upp ur det nödvändiga materiella underlaget, är det tvivelsutan en ny kraft som väller fram ur detsamma och som icke är identisk med kemiska och fysiska krafter. Men även denna kraft är ingen övernaturlig sådan och är såsom alla naturliga krafter underkastad fasta lagar och naturliga inflytanden". — Men detta är ju vad Adler säger, skulle kanske en adlerian utropa. Nej, Gumpłowicz är och har aldrig varit någon "den tyska klassiska filosofins" metafysiker. Han är och har alltid varit naturalist, empiriker, positivist, vilken visserligen förstår och kan förstå att människorna i deras andliga nöd kunna behöva — metafysik för att icke gå under av ren förtvivlan.

För Gumpłowicz existerar icke något företräde för det ena eller det andra förnuftet, för det ena eller det andra medvetandet, det ena "oberoende" av det andra. De löpa naturligt och historiskt samman, icke åtskils, de äro underkastade samma nödvändigheter, samma kausalitet, samma empiriska och (social)-psykologiska determinism, ty de springa upp ur en och samma källa. För Gumpłowicz är den sociala livsprocessen en av naturlagar betingad naturprocess; människan är "ett stycke natur", en del av naturen, som sådan underkastad en psykisk lika väl som en fysisk naturnödvändighet, en såväl socialpsykologisk som social determinism, den förra uttryckt t. ex. i individens avhängighet av sin grupp, resp. sina grupper i fråga om hans uppförande, hans sätt att tänka och handla. Adler underkänner helt och hållet driftens och instinktens undermedvetna naturlära, åtminstone när det gäller marxismen. Högst osociologiskt!

En i socialismens annaler icke alldeles okänd tysk tänkare, Eugen Dühring, har skrivit en i många upplagor, jag vill minnas åtta, utkommen bok om livets värde, som helt står på erfarenhetens, ja rent av på materialismens grund men vars moraliska överbyggnad är så andlig som någonsin Adlers andlighet, utan att han därför fallit i Kants metafysiska armar. Han har t. o. m. sagt att han för sin verklighetsfilosofi har bibehållit namnet filosofi endast av brist på något bättre.

Den *filosofiska* materialismen är den åsikt som till sin teoretiska del grundar all verklighet på det materiella och som till sin praktiska del däri förlägger människans högsta uppgift, nämligen "i nyttan av det fysiska välbefinnandet, vunnet genom begärens tillfredsställelse och de timliga fördelarnas tillgodogörande". Allt varande är substans; livsfunktionerna och själslivet äro egenskaper hos substansen och dess verksamhet. *Sociologin* är däremot en teori enbart rörande det mänskliga samhällets utvecklingslagar och de krafter som driva människosläktet framåt.

Marx' historieteori som "materialistisk" torde prof. Hägerström givit den utan alla metafysiska krumbukter rätta tolkningen i sin avhandling om marxismen, varest han säger: "historieuppfattningen är materialistisk i den meningen att intresset för det omedelbara livets produktion dominerar i samhället och att därför det för målet nödiga sociala produktionssättet bestämmer ideologins karaktär". Eller såsom vi sett i en till svenskan 1925 översatt bolsjevikisk skrift den marxiska historieuppfattningen sålunda definierad: "läran om att alla sociala tilldragelser förorsakas av de ekonomiska förhållandena, speciellt av produktionssättet".

Vad innebär alltså den Marxiska historiefilosofin? Marx skall ju vara icke mindre stor som filosof än som sociolog. Under rättad som vi förmoda Arthur Engberg är i den tyska marx-kantiska filosofin, innebär enligt hans utsago den marxiska historiefilosofin "Marx' tydning och tolkning av den historiska processens djupaste innebörd

och mening" — efter tänkesättet Marx böra vi för tydlighetens skull kanske tillägga. Enligt Woltmanns utsago går historiefilosofins teori ut på "att återföra rörelsen i den historiska utvecklingen till sina materiella, det är uttytt ekonomiska orsaker och lagar och att speciellt visa de olika samhällsformernas avhängighet av produktions- och bytessättets ekonomiska grader samt att ådagalägga att de ekonomiskt betingade samhällsstadier utgöra den nödvändiga reala grunden för människornas idéer, sådana de komma till uttryck på de stadier, vari människorna leva". Detta vill då med andra ord säga att Marx' historiefilosofi är blott ett annat namn för hans "materialistiska historieuppfattning", som skall vara sociologisk.

Den positiva och positivistiska sociologen drar emellertid en noga skillnad mellan sociologi och historiefilosofi. Sålunda säger en amerikansk sociolog, Orgaz, bl. a.: under det att historiefilosofin uppkom genom tillämpningen av metafysiken på historien för att förklara en förfluten tids händelser, uppkom däremot sociologin genom tillämpning av den positiva metoden på kollektivfenomenen för att förklara det förflutnas och det närvarandes sociala liv; historiefilosofin begränsar sig till området rörande civilisationen, sociologin går tillbaka ända till en analys av det gemensamma livets primitiva (rudimentära) former; historiefilosofin är deduktiv: hon går ut från det allmänna, från en idé, en princip; sociologin är i synnerhet induktiv: den höjer sig från realitetens analytiska observation till principerna och generaliseringen o. s. v.

Marx' historieuppfattning är till sin uppkomst metafysisk, uttryckt i dess dialektiska metod; den har begränsat sig till vissa faser av civilisationens senare perioder; dess metod är motsatt den positiva sociologins.

DEN TELEOLOGISKA MARXISMEN.

I sin lärobok i marxistisk sociologi har Bucharin, vilken själv kallar sig ortodox marxist, förnekat all teleologi som en lära om livets och naturens "ändamålsenliga" inrättning, av honom betraktat som ett grövre

och finare teologiskt och prästerligt påfund. Vad som händer och sker såväl i det levande livet som i den livlösa naturen skall ställas i orsakssammanhang. I stället för att tala om ändamål och medel, skall man se företeelserna som orsak och verkan: orsaker frambringa verkningar och verkningarna orsaker i en evig kretsgång. "Kausalförklaringen är den enda vetenskapliga förklaringen".

Enligt prästläran eller teologin stå vi under inverkan av en gudomlig moralisk världsordning och en densamma moraliska världsstyrelse. Biologerna tala emellertid om en organismernas, växt- och djurorganismens ändamålsenliga byggnad; och marxisterna, både av den gamla och den nya skolan förklara att på den nuvarande kapitalistiska samhällsordningens ordning och oändamålsenlighet kommer att följa en medveten och ändamålsenlig samhällsordning, vilket talesätt inte ens den rätt pratsamme och dogmatiskt stimulerade hr Bucharin kan undvara, såsom när han talar om "det icke organiserade samhällets" bristande "planmässiga" produktion, varest allt sker inte efter en plan utan elementärt (t. ex. s. 59) med mera dyligt.

Bucharin påstår utan att blinka att, när det hos Marx och Engels vill skina igenom "en teleologisk ståndpunkt", så är det "bara ett metaforiskt (figurligt), konstnärligt uttryckssätt" (s. 38). Skulle alltså Engels bekanta ord i Feuerbach (f. ö. av Bucharin anfört på ett annat ställe i hans "lärobok", s. 60) "intet sker (i historien) utan medveten avsikt, utan velat mål... endast sällan sker det man velat" o. s. v., o. s. v., "bara vara ett figurligt, konstnärligt uttryckssätt"? I uttryckssättet kan ligga och ligger helt visst icke blott tysk metafysik utan även en teleologisk syftning, helt visst Engels omedvetet. Hammacher gör gällande att Marx' och Engels' förnekelse av egna teleologiska tankar t. o. m. i fråga om grundidéerna i deras historiska uppfattning hade sin orsak i en hos dem påtaglig "teleofobi" (teleoskräck), som "de likaledes delade med sina samtida som en reaktion mot den spekulativa filosofin". Marx' hi-

storieuppfattning är, såsom Hammacher säger, ett system av immanent teleologi liksom Hegels.

Sin akademiska avhandling om marxismen har prof. Hägerström, varom han f. ö. själv upplyser, så lagt att huvudvikten kommit att läggas på den däri förefintliga sociala teleologin. Dess teleologi skulle ligga däri att "de nödvändigt samverkande människornas samfälliga riktning på produktion av det för det omedelbara livets uppehållande och förnyande nödiga är den yttersta drivkraften i historien". Hägerströms avhandling utgör m. a. o. en resumé av hela den marxistiska teorins under- och överbyggnad från teleologisk ståndpunkt, såsom han fattar det teleologiska begreppet, enkelt och klart framställt utan filosofiska floskler eller Adlers filosofiska akrobatik, ehuru förf. själv är facklärard (rätts) filosof. Avhandlingen utkom i bokform 1909 sedan den varit intagen i Uppsala universitets årsskrift och finns ej mer i bokhandeln.

I allmänhet taget, har Edv. v. Hartmann, den egentlige skaparen av det omedvetnas filosofi, under vilken benämning han utgivit ett stort verk, varav ett par delar finnas i svensk översättning, velat visa att i striden mellan den mekaniska och den teleologiska världsåskådningen är den senare utesluten från den förra, men den förra är innesluten i den senare, teleologiska.

Gumplowicz uppstår det teleologiska begreppet om världsändamål, statsändamål, livsändamål som ett "Notbehelfe". "Föreställningen om ändamål som vi ta till hjälp för att förklara tingen, är blott ett nödfallsmedel som hjälper oss ett litet stycke framåt i vår trängtan att förklara världen och livet, tills vi stöta huvudet mot det oförklarligas mur... Det är möjligt att det som vi beteckna som ändamål är helt enkelt blott verkan av en orsak och att denna verkan framstår för oss som ändamål". Bland de tio lagar som efter Gumplowicz upptagits i min skrift "Sociologins allmänna väsen" förekommer även en lag om ändamålsenligheten (s. 70).

Kant sökte, såsom vi sett, slå en brygga mellan sitt teoretiska (spekulativa) och sitt

praktiska (moral- eller socialfilosofiska) förnuft genom införandet av ett ändamåls-enlighetens begrepp. I en av "satserna" i hans avhandling "Idé till en allmän historia i världsborgerligt syfte" (1784) säges: "Man kan i stort sett betrakta mänsklighetens historia såsom förverkligandet av en naturens dolda plan, vilken åsyftar att åstadkomma en såväl i inre som ock, såvitt för detta ändamål nödigt, i yttre måtto fullkomlig samhällsordning, såsom den nödvändiga förut-sättningen för att människan skall kunna utveckla alla sina anlag", — en sats som f. ö. är en av de socialiserande nykantianernas förnämsta utgångspunkter.

Max Adler, ny marxismens eldige och oförskräckte nykantian, slår oförbehållsamt fast att varje utveckling är "en teleologisk process". Men denna teleologi är inneboende i det kausala skeendet. Att framlägga detta "kausal-skeende", såsom det tar gestalt i ideal och värdesättningar, det är "uppgiften för en sociologi som utvecklingslära". Så lyder i det stora hela hans teleologiska program. Marxismen förnekar visst icke idealen, tvärtom går den ut på att ådagalägga det sociala skeendets "vehikel", det är hjälpmedel, (skulle detta tilläventyrs motsvara Gumpłowicz' Notbehelfe) men framställt i dess historik-ekonomiska villkorlighet (Bedingtheit), att m. a. o. visa "hur bestämda ideal framträda, hur andra äro till undergång dömda och hur idealets mening förverkligar sig i samhällets olika ekonomiska intressegrupper". Från denna ståndpunkt synes det icke mer chimäriskt, att "objektivt bestämma den sociala dynamikens mål". Men då är det nödvändigt att använda "den så kallade materialistiska historieuppfattningen efter dess levande geist men icke i bokstavsmässig inskränkthet" (Bornirtheit).

Kausalitet och teleologi, orsaksvång och ideal gå på det praktiska livets område hand i hand med varandra, det torde vara Adlers filosofiska grundtext. Arthur Engbergs rubrik å sin artikel i Tiden: "Nödvändighet och frihet" är de försvenskade orden för de båda termerna kausalitet och teleologi, varmed Adler rubricerat sin lärda stora avhandling om dessa "tanketing".

En praktisk variant på dessa filosofiska motsatser är Engels, av hans partivänner nästan som genialiskt betraktade uttryck om samhällets "språng ur nödvändighetens rike in i frihetens rike", d. v. s. hoppet från det kapitalistiska samhället över till det socialistiska. Uttrycket är genuint hegelskt. Men därmed skall friheten icke "den ekonomiska determinismen" vara avförd. Friheten har blott fått en ny mening. "Människorna veta i sitt nya rike vad de ha att göra och hur de under givna förhållanden böra verka: frihet är insedd nödvändighet" (Bucharin, anf. st., s. 66), det är den ekonomiska determinismens nya utläggning. Uttrycket "frihet är insedd nödvändighet" är direkt hämtat från Hegels skattkammare, det är hans egen definition på frihet. Utrymmet förbjuder ett ingående mer i detalj på denna passus i den marxiska utvecklingskedjan. Marx har sagt några klassiska ord om "frihetens sanna rike" (uttrycket är Fichte's), vilka ord Hammacher karakteriserat som "kanske det skönaste som Marx har skrivit" och vilka Arthur Engberg benämner "oförgängliga".*

Jag nämnde i förra artikeln att den dialektiska metoden, varpå Marx faktiskt uppbyggt sin historieteori a priori är på upphällning. Den tar också slut med uppnåendet av det "frihetens sanna rike" Marx ser som slutmål i den dialektiska historieprocessen i och med det att klasser upphört att

* De klassiska orden lyda (i Engbergs översättning): "Frihetens rike tar i själva verket först vid, där det arbete som bestämes genom nöd och yttre ändamålsenlighet upphör. Det ligger alltså enligt sakens natur hinsides den i egentlig mening materiella produktionens sfär. Liksom vilden måste kämpa med naturen för att tillfredsställa sina behov, uppehålla och reproducera sitt liv, så måste även den civiliserade, och han måste det under alla samhällsformer och alla möjliga produktionsätt. I och med sin utveckling vidgas detta naturnödvändighetens rike, emedan behoven vidgas. Men samtidigt vidgas de produktionskrafter som tillfredsställa dessa. Friheten på detta område kan endast bestå i att den socialiserade människan, de associerade producenterna, rationellt reglera denna sin stoffväxling med naturen, bringa den under sin gemensamma kontroll i stället för att behärras av den såsom av en blind makt och fullgöra den med minsta möjliga kraftförbrukning och under de för sin mänskliga natur värdigaste och adekvataste betingelserna. Men detta förblir alltjämt ett nödvändighetens rike. Hinsides detta börjar den mänskliga kraftutvecklingen, som är sitt eget självändamål, frihetens sanna rike, som likvisst kan uppblomstra endast på detta nödvändighetens rike såsom sin basis."

finnas, klasstaten har fyllt sin mission och därmed även försvinner från den sociala världsscenen och människorna som socialiserade varelser leva under "medvetna", ordnade förhållanden och därmed ej heller någon vidare ny syntes, som "upphäver och bevarar" motsättningarna i en "försonande" syntes av högre ordning. Med den dialektiska metodens oanvändbarhet i Marx' sociologiska system har den materialistiska historieuppfattningen i marxistisk gestaltning ej längre någon grund att stå på, den har förlorat marken under fötterna. Världen är fullkomnad, kunde man nära på säga på hegelianskt vis, icke mera någon utveckling. Det ändgiltiga ändamålet (causa finalis) är uppnått.

ANMÄRKNING. Gumpłowicz har gisslande sagt om Hegels dialektiska metod, att den är användbar på allt och litet av varje men i synnerhet på all och envar fysisk, andlig och social rörelse. På "detta högst bekväma sätt" kan man skriva en fysikens filosofi lika väl som en världshistoriens filosofi, i det att man betecknar t. ex. attraktionen som tes, repulsionen som anti-tes, kohesionen som syntes. För att åstadkomma en historiens filosofi behöfde Hegel endast beteckna orienten som "den absoluta andens" tes, klassiska forntiden som antites och "den germaniska världen" som syntes och i denna formel pressa in enkelt och rättframt världshistorien. Och en kines kunde med samma rätt beteckna Europa som tes, Amerika som antites och den kinesiska världen som "den absoluta andens" syntes och sålunda fabricera en historiens kinesiska filosofi. Han skulle, menar Gumpłowicz, sannolikt bli lika populär i Kina som Hegel i Europa. Ty "populär blir alltid den lära som kommer människorna att lättast begripa världen och det mänskliga livet. Det är också därför som bibeln är den populäraste boken, emedan dess formel att begripa världen är den enklaste".

SOCIALISMENS S. K. ETISKA NÖDVÄNDIGHET.

Vi måste fatta oss kort, om vi inte skola oskäligt inkräkta på häftets utrymme.

Om socialismens s. k. etiska nödvändighet ha en grupp socialiserande tyska filosofer och nykantianer, den s. k. Marburgerskolan, samt kantianiserande marxister slagit vakt. Utom Adler, Otto Bauer, Hilferding m. fl. tyska nymarxister räknas bland dess representanter även framlidne franska socialdemokratiska partiets chef Jaurés, vilken skrev, innan han började sin politiska kar-

riär, ett på latin avfattat arbete om "Socialismens första grundlinjer hos Luther, Kant, Fichte och Hegel". Nykantianismen uppstod som rörelse omkring år 1880 i och med en filosofie professor Cohen, som står som stiftare av Marburgs filosofiska skola, bland vars koryféeer man även finner Stammeler, känd som marxismens "mest betydande motståndare", om vi skola använda Bucharins ord. En ny framstöt fick rörelsen genom ett 1908 hållet rektorstal av den som nationalökonom kände Schulze-Gävernitz om "Kant oder Marx" (man kommer att tänka på Arthur Engbergs skrift "Marx eller Lindhagen"), som framkallade Vorländer och Max Adlers motskrifter "Kant und Marx". Sedan dess har den litterära fejden fortsatt allt intill nuvarande stund.

Har tysken kunnat göra Hegel, vilken icke utan skäl blivit kallad preussisk hovfilosof, till socialist, så är det mindre underligt att även Kant, storborgardömets liberaldemokratiska filosof, gjorts till en, lät vara omtvistad socialist. Utom hans kunskaps-teori ha dessa etiska filosofer och marxister upptagit från Kant det allmängiltiga av hans moralfilosofi och pliktlära, med ett ord Kants s. k. kritiska etik. (Sina förslag om den eviga freden, om friheten i dess olika former, den religiösa, politiska, ekonomiska, om folkviljan m. m. betraktade Kant blott filosofiskt, d. v. s. som idéer eller "förnuftsbegrepp" men menade ej alls deras snara förverkligande, om han ens tänkte dem någonsin förverkligade. Statsborgarna delade han i aktiva, de politiskt myndige, och i passiva, småfolket, de politiskt omyndige, stiek i stäv mot vad hans lärare i politiken, Rousseau, ville och menade. Kant var en mycket försiktig man evad det gällde det andliga eller det politiska. I hans kyliga, sträva, abstrakta etik ingår som ett av huvudmomenten en sträng lydnadsplikt mot överheten, både den andliga och den materiella. Överallt [utom i det juridiska straffets verkställande] är Kant dualisten, tvåkluvheten.)

Socialismens "etiska" nödvändighet skulle bestå däri att för hela den s. k. sociala frågan lägges en moralisk grund, så att de

etiska synpunkterna få göra sig mer gällande och behärska de materiella ekonomiska. Fattad som socialfilosofi är den sociala frågan icke en fråga, utan en ansenlig mängd frågor. Man får därför icke enbart tänka på dess ekonomiska sida. Jämte den ekonomiska har den även religiösa, etiska, pedagogiska, rättsfilosofiska, estetiska, framför allt världspolitiska sidor. Det vore, menar t. ex. L. Stein i sina föreläsningar om den sociala frågan i filosofins ljus lika skeft som kortsynt, om man i den socialistiska rörelsen endast vill se en magfråga, — socialismen måste "genomsyras med religiösa (icke kyrkligt-dogmatiska) idéer, mättas med sedliga tankar, försåvitt den, sett i filosofins ljus, skall betyda ett framsteg: den skall vara etisk eller överhuvud icke vara det".

Efter vad Vorländer säger (i "Kant und Marx") lär sedan världskriget antalet etiska och delvis religiösa socialister blivit "rätt stort".

Alldeles som efter Hegels död det uppstod en tysk vänster av unghelianare med avläggare i andra land, radikaler och socialister, så har i dag uppstått en tysk center med avläggare i andra land av socialiserande filosofer och kantianiserande socialister.

ANARKOMARXISMEN.

Även här måste vi fatta oss kortare än vi skulle ha önskat. Jag har förr en gång haft tillfälle att tala om marxismens anarkism, nämligen i min första bok om syndikalismen. Vad jag här säger är en fortsättning, om ock knapphändig, av vad jag där sagt i stycket om "syndikalismens ställning till anarkismen" (s. 54 ff.)

Max Adler har i sin, i många hänseenden förtjänstfulla kampbok mot det av Wienjuristen H. Kelsen representerade statsjuristeriet, "Die Staatsauffassung des Marxismus", givit en utförlig redogörelse på några och sextio sidor om anarkismen, dess skolor och huvudrepresentanter, en av de bästa framställningar jag läst beträffande kontroversen mellan marxism och anarkism.

Hur ter sig det "frihetens sanna rike" som vi lämpligast kanske kan kalla anar-

komarxismen? Adler erkänner oförbehållsamt att marxism och anarkism teoretiskt sammanfalla vad beträffar målet: det klasslösa samhället och då även dess förutsättning klasstaten såsom icke mer existerande. Men praktiskt, d. v. s. i fråga om taktiken gå de fullständigt isär. "Det finns", säger sålunda Adler, "i själva verket ingen principiell skillnad mellan socialism (d. ä. marxism) och anarkism med avseende på målet för den sociala utvecklingen". Men i fråga om taktiken "består en väldig skillnad mellan de båda riktningarna," — till dels "beroende på olikheten i de teoretiska grunduppfattningarna vad angår det sociala förbundets väsen och den sociala lagbundenhetens verkningssätt". Anarkismens utgångspunkt som social teori är individen, marxismens samhället. "Marxismen ser den sociala omvälvningen komma av nödvändighet, anarkismen vill göra den ju förr dess hellre". Engels', enligt Adler "icke synnerligen lyckliga" uttryck "statens bortdöende" skall enligt Adlers utläggning ha endast använts "polemiskt mot anarkisterna, vilka vilja med ett slag avskaffa staten", — en fråga alltså endast om tid, om tempot beträffande samhällsodaningen.

Marxismen vill ju f. ö. erövra den politiska makten för att såmedelst erövra sitt frihetens rike, vill m. a. o. handla alldeles som anarkisterna vilja, "göra historia" är ju också ett av dess slagord. På inkonsekvenser finns ingen brist i marxismen. Vad som den ena gången är naturnödvändighet, är andra gången "medveten" handling, "människan", det är ju samhället, handlar alltså även på egen försyn, låt vara i en given, *förutbestämd* riktning.

— — — — —

RÄTTELSE. I den förra artikeln om marxismen hade å sid. 175, 2:a sp., insmugit sig i första stycket två rader som icke hörde dit. Dessa strukna, skall meningens lyda: "Individualiteterna spela alltid en viss roll som ledare, vilka av grupperna drivas framåt såsom representanter för gruppintressen etc." — Å s. 177, 1:a sp., hade en rad bortfallit i 2:a styckets första mening. Meningens skall lyda: . . . kort sagt hushållningen är det icke möjligt att tänka sig utan någon form av social ideologi.

Arbetslöshetsfrågan.

Av *Jofn Jonsson.*

UTE VID STOCKHOLMS SKOGS-kyrkogård har man under de senaste åren utfört mycket betydande nyanläggningar. Man har där bl. a. schaktat bort tiotusentals kubikmeter jord och grus ur en grop om c:a 5 m. djup. Den som haft tillfälle att se huru dylika arbeten brukat bedrivas vid våra moderna anläggningar har inte undgått att chockeras av de arbetsmetoder, som kommit till användning vid nämnda arbetsplats. I stället för motordragna tippvagnar på räls, vilka skulle varit självklara på varje annan anläggning av denna omfattning, har man här lagt ut landgångar i långa stigningar från botten på den 5 m. djupa gropen ut till tippen. Gamla utslitna gubbar på 60 à 65 år ha stretat på dessa landgångar med sina tunga kärror, för vilka det måst spännas en man extra, som i ett rep hjälpt till att draga kärran uppför stigningen. Ända sedan den tid då räls och motordragna tippvagnar börjat komma till användning, torde man icke ha sett sådana arbetsmetoder tillämpas vid en så stor anläggning som denna. Man spärrar ovillkorligen upp ögonen och frågar sig vad anledningen till detta markanta steg bakåt ifråga om arbetsmetoder kan vara. Betyder det måhända, att vi i likhet med så många andra kulturfolk före oss nått vår utvecklings kulmen och nu redan befinna oss på en hastig tillbakagång till primitivare förhållanden?

Onödiga farhågor! De arbeten som här utföras äro inga riktiga arbeten utan s. k. nödhjulsarbeten, vilka Stockholms stad oegennyttigt anordnar för att bereda arbete och inkomst åt de många arbetslösa. Arbetena ifråga äro alltså egentligen av filantropisk art och utgöra den största och dyrbaraste frukt, arbetarna hittills fått av det "demokratiska genombrottet" för åtta år sedan. Visserligen behöver Stockholm sin

Skogskyrkogård; staden har ju vuxit ut ofantligt och de gamla gravområdena äro redan upptagna. Men nu råkar det förhålla sig så, att det "demokratiska genombrottets" riksdag anslagit vissa medel till statsbidrag åt sådana kommunala arbeten, vilka i syfte att bereda sysselsättning åt de arbetslösa igångsättas litet tidigare än vad kommunerna ursprungligen beräknat göra. Villkoret för att erhålla detta statsbidrag har bl. a. varit det, att arbetslönen vid anläggningarna ifråga icke får överskrida ett visst lågt tilltaget maximum, nämligen 80 proc. av medellönen för grovarbetare i den fria marknaden. Som arbetsköparne i allmänhet, kommunerna icke undantagna, aldrig visat sig obenägna att av egen drift reducera arbetslönerna så mycket som möjligt, så kan man förstå, att ingen kommun skall underlåta att söka göra de flesta av sina arbeten till nödhjulsanläggningar, alldenstund den därigenom inte blott erhåller arbetskraft till avsevärt lägre priser än de vanliga utan också får särskild ersättning av staten för sitt ädelmod att underbetala arbetskraften. T. o. m. det rika Stockholms stad med sin socialdemokratiska stadsfullmäktigemajoritet har fallit för frestelsen från statens guld och låter med lätt hjärta sina arbetslösa under förbannelser över den usla betalningen reda de gravar, i vilka ingen rättänkande person torde få ro, om han skulle få veta till vilka skändliga svältlöner de iordningställdes.

De som hoppades att det stora demokratiska genombrottet 1918 skulle medföra en förbättring i arbetarnas ekonomiska förhållanden, torde vid det här laget känna sig tämligen besvikna. I och med nödhjulsarbetenas igångsättande har det t. ex. under den demokratiska regimen introducerats en ny förut okänd löneberäkningsprincip, som be-

tyder ett betänkligt steg bakåt i stället för framåt från det kapitalistiska profitsystemets. Kapitalisten vill visserligen ständigt och jämt sänka lönerna till det minsta möjliga, men han betraktar egentligen inte denna uppgift såsom ett självändamål i och för sig. Den avsikt som ligger till grund för hans lönereduceringssträvanden, är att minska totalkostnaden för att få en ökad profit. Om han kan överbevisas om att han inte blir i stånd att nedbringa totalomkostnaderna genom att sänka lönerna, så har han vanligen intet intresse av en lönereduktion. Men enligt den demokratiska regimens snillrika direktiv finns det ingenting viktigare här i världen än att hindra arbetarna att förtjäna ordentliga löner. Om det anslagits en viss summa till ett offentligt arbete, så är det inte numera fråga om att få arbetet utfört på kortare tid och på billigast möjliga sätt under iakttagande av principen att gängse avtalsenliga arbetslöner skola betalas. När en stad eller kommun nu för tiden behöver utföra något arbete så söker man i första hand göra detsamma till nödhjälpsarbete. Därigenom kommer man ju för det första undan från skyldigheten att betala avtalsenlig lön och undgår allt s. k. "krånge" med arbetarorganisationerna och erhåller för det andra statens bidrag till de på sådant sätt bedrivna arbetena. Ingen kan väl förvåna sig över, att kommunerna under sådana förhållanden inte bli så fort färdiga med att sätta igång med nya arbeten, då de skola förslösa en massa tid med att stå i kö efter statsanslagen till nödhjälpsarbeten. Det är inte minst på grund härav som företagsamheten minskar, samtidigt som arbetslösheten ökar. Det växande antalet arbetslösa nödgar nu i sin tur kommunerna att se till, att det erhålles det största möjliga antal dagsverken från de nödhjälpsarbeten som sent omsider kunna igångsättas. Det är väl på grund härav som man i Stockholm satt fattigvårdsföreståndaren i en av stadens kommuner, en herre som ursprungligen lär ha varit skräddare, till föreståndare för stadens omfattande s. k. nödhjälpsanläggningar i stället för att på denna plats sätta en praktiskt erfaren ingen-

jör. Föreståndaren ifråga ser saken helt och hållet ur fattigvårdssynpunkt. När han får ett anslag till ett arbete, så vill han inte slösa bort någonting därav till moderna arbetsmaskiner och redskap. Han föredrager att låta allt arbete utföras med handkraft, ty då räcker både arbetet och anslaget till flera dagsverken. I sin metod att bekämpa arbetslösheten tager han ingen hänsyn till sådana längre bort liggande indirekta verkningar såsom t. ex. att en beställning på maskiner också giver arbete och alltså i sin mån motverkar arbetslösheten. Inte heller tycks han reflektera över, att en högre förtjänst för arbetarna — särskilt när denna, som här, i stor utsträckning, kan åstadkommas utan extra kostnad för staden bara man tillämpar moderna arbetsmetoder — skulle öka ifrågavarande arbetares köpkraft och därmed också arbetstillfällena för de industrier, som få leverera den större mängd behövsartiklar som härigenom skulle vinna avsättning. Så långt reflektera inte den nya regimens maktägande, som tyckas tro, att de uppfyllt allan rättfärdighet, när de lyckats göra de arbetslösa till fattighjon utan andra utkomstmöjligheter än det underbetalda nödhjälpsarbete, vilket fattigvårdsföreståndaren fått i uppdrag att tillhandahålla.

Det har blivit sagt till försvar för fackföreningarnas krav på ökade arbetslöner, att dessa krav i hög grad bidragit till teknikens forcerade utveckling under det senaste halvsekle. För att minska arbetskostnaderna ha nämligen arbetsköparna sökt införa arbetsbesparande maskiner och den bästa möjliga arbetsledning. Arbetsköparna förneka emellertid gärna att arbetarnas krav haft dessa verkningar, men vill man ha bevis för detta påståendes riktighet, så behöver man bara titta ett slag på nödhjälpsarbetets desorganisatoriska verkningar. De oerhört låga arbetslönerna, statsunderstödet som ytterligare nedbringar anläggningskostnaderna för den betalande kommunen och sist men inte minst den upprörande och förvända uppfattningen, att de arbetslösas arbetskraft representerar en överflödsvara som måste placeras, likgiltigt på vad sätt, har givit upphov till det otroliga slöseri med mänsklig

arbetskraft, som man nu får bevittna på nödhjälpsarbetsplatserna. Det har gått så långt, att man inte brytt sig det ringaste om, vad slags kvalifikationer de arbetsledare ha, som fått i uppdrag att leda arbetena. Till chef för Stockholms samtliga nödhjälpsanläggningar har man t. ex. satt en ung man, som veterligt inte haft en dags praktik från en riktig anläggning, utan som lär ha börjat sin bana som något slags underordnad hjälpreda vid Arbetslöshetskommitténs kontor och där han snabbt och bekvämt avancerat till nuvarande ansvarsfulla och naturligtvis bra betalda befattning. Frågar man vad det kan vara för slags meriter, som hjälpt denne unge man fram i livet vid en institution, där kampen för livet är hårdare än vanligt för enkla arbetare, så kan man med bästa vilja i världen inte finna någon annan förklaring än den, att ynglingen ifråga är systerson till föreståndaren. Den nya regim, som välsignat oss med nödhjälpsarbetena, har alltså tydligen även sört för, att de gamla börsprivilegierna återinförts vid de nya institutioner, som den lycats upprätta.

I stället för större jämlikhet mellan människorna har det "demokratiska genombrottets" män alltså skapat ännu värre ekonomiska motsättningar i samhället än de som funnos före nämnda "genombrott". Nya gränser ha dragits mellan människorna, där förut inga funnos. Den "folkvalda" riksdagsmajoriteten har visat sig oförmögen att införa bättre samhällsförhållanden, men under sina tafatta och valhänta försök att komma tillrätta med det växande eländets problem, har den, visserligen i oförstånd och oftast i bästa mening, skapat förutsättningarna för uppkomsten av en ny pariaskast i samhället, nödhjälpsarbetarnas, en kast, som man omgärdat med undantagsbestämmelser, vilka på det mest effektiva sätt håller den nere i dyn. Det är i sanning en högst besynnerlig praktisk tillämpning av de demokratiska principerna, som den "folkvalda" beslutat vid sin enda egentliga nyskapelse på det ekonomiska området, nödhjälpsarbetena.

Få kapitalister i detta land torde ha utlämnat sina offer till svält och umbäranden så cyniskt, som de "folkvalda" ha gjort. De arbetslösa, som tvingats taga nödhjälpsarbete för att undgå svält döden, ha inte bara metodiskt underbetalts, utan de ha också inför all världen stämplats som mindrevärdiga av den "sociala" institution A. K., som lagstiftarna tillsatt som arbetsköparerepresentant. Därmed ha dessa arbetares möjligheter att komma över i annan sysselsättning ytterligare försvärats. Om nödhjälpsarbetaren utför ett aldrig så värdefullt arbete, om han lägger ned en aldrig så stor energi under sin arbetsdag, så är det ändock, enligt de "folkvaldas" barbariska direktiv, förbjudet att taga hänsyn till sådant vid löneberäkningen. Om levnadskostnaderna på en viss plats ställa sig så pass höga, att det är omöjligt för en familjeförsörjare att existera på mindre än 10 kr. om dagen, så skall han likväl inte, i enlighet med den rättsprincip för vilken den svenska fackföreningsrörelsen kämpat under de sista 40 åren, ha 10 kr. i minimilön, utan skall betalningen bestämmas av konkurrensen mellan arbetarna. Men medan våra mest rabiata arbetsköpare, då *de* kämpa mot fackföreningarna för denna samma princip, akta sig för att sträcka kraven längre än att arbetaren skall nöja sig med den lön, som någon annan av hans kolleger är villig att acceptera, så äro de "folkvaldas" villkor betydligt brutalare. Vid nödhjälpsarbetena, vilka ju som bekant endast sättas igång, när svår arbetslöshet råder och konkurrensen om arbetstillfällena följaktligen är hårdare än vanligt med resultat att lönen pressas ned till det lägsta tänkbara existensminimum, så får nödhjälpsarbetarlönen icke överstiga 80 proc. av den betalning vilken under dessa förhållanden framgår som medellön för grovarbetare på orten ifråga. Den arbetslöse familjeförsörjaren skall alltså draga sig fram på 80 proc. av existensminimum. Den fulla medborgarrätt, som det påstås, att arbetarna fått i och med den allmänna rösträttens införande, gäller alltså icke på det ekonomiska området. Det är endast vid valtillfällena som arbe-

taren räknas som en hel och odelbar individ. Men när riksdagsmannen väl blivit vald och skall besluta om offentliga arbeten, då ha hans arbetarvälmän inte längre rättigheter, som vanliga människor, utan skola, om de sakna försörjningsmöjligheter i detta utmärkta, demokratiska samhälle, tvingas att draga sig fram såsom 4/5 människor, trots att de arbeta och göra rätt för sig. Men inte nog härmed. Den 80-procentiga lön, som hrr folkrepresentanter vill giva arbetaren för en 100-procentig arbetsprestation är icke ett garanterat minimum, sådant som fackföreningarna brukat kräva, utan tvärtom ett maximum, *över* vilket en nödhjälpsarbetares lön inte får gå, även om han presterar ett dagsverke, som är 100 proc. *över* det normala. Var finnes väl den Mackmyrapatron, som vågat bjuda svenska arbetare sådana arbetsvillkor som de, vilka våra "folkvalda" representanter på Helgeandsholmen dikterat för nödhjälpsarbetarna?

Hur verkar nu det nya system, som de "folkvalda" lagstiftarna introducerat vid nödhjälpsarbetena? Vad då först beträffar A. K.-herrarnas enfaldiga tro att ett större antal arbetare beredas sysselsättning och inkomst därigenom, att anslagen icke förlösas på moderna arbetsredskap, så är detta naturligtvis den mest renodlade idioti, som någonsin förestavat en kunglig kommissionsgöranden och låtanden. För det första så framställes inte, som vi förut påpekat, arbetsmaskiner utan hjälp av mänsklig arbetskraft, varför de pengar, som utbetalas för sådana inte kunna anses förlorade av en kommission, som fått till uppgift att bekämpa arbetslösheten. För det andra så är det klart, att arbetstillgången gynnsamt påverkas därav, att nödhjälpsarbetena utföras i ett snabbare tempo med hjälp av moderna maskiner och med tillämpande av de bästa arbetsmetoder, nota bene om arbetarna betalas med den högre lön, som motsvaras av den härigenom ökade arbetstakten. De för nödhjälpsanläggningarna anslagna summorna komma nämligen på detta sätt ut i cirkulation på betydligt kortare tid än nu och stimulerar alltså, via

arbetarnas ökade köpkraft, varuomsättningen. Nödhjälpsarbetarna få råd att skaffa sig ordentliga kläder, bättre mat, etc. De kunna också utbyta sina primitiva sovbitisar mot ordentliga möbler och skaffa sig en smula husgeråd. Allt detta bidrager naturligtvis till att giva motsvarande delar av jordbruk och industri större avsättningsmöjligheter. Den vinst som samhället i sin helhet har av en förnuftig ordning vid sina arbeten, är så odisputabel, att det är förvånande att arbetarna någonsin tillåtit skandalen med nödhjälpsarbetena, vilken är det grövsta tänkbara brott mot de principer för vilka fackföreningarna hittills kämpat. Inte ens ur småsnål skattedragarsynpunkt kan det borgerliga kravet på lägre löner vid nödhjälpsanläggningarna försvaras, alldenstund man låtit de eventuella besparingarna på arbetslönerna ätas upp av dyr administration, urusel ledning och föråldrade arbetsmetoder. Så sant som höga löner åt arbetarna, effektiva arbetsmetoder och maximum av produktion ligger i hela samhällets intresse, så bör nödhjälpsarbetet, såsom institution för underbetalning av arbetskraften, avskaffas.

Men borgarna ha stirrat sig blinda på arbetslönerna och ha fått för sig att en sänkning av arbetarnas levnadsstandard skaffar kapital till ökad företagsamhet. De inbillas sig att det är brist på "kapital", d. v. s. pengar, som är orsak till den nuvarande stagnationen inom näringslivet, den ringa företagsamheten och den stora arbetslösheten. De tro alltså att minskade löner skall sätta liv i företagsamheten och bringa det ekonomiska livet i normala gängor. De förbise, att det "kapital", som blåser liv i nya företag, inte utgöres av enbart kalla pengar. Kapitalet är i sig självt intet sådant konkret påtagligt ting, som de borgerliga nationalekonomerna tyckas tro. Det är i stor utsträckning av tämligen abstrakt art. Vi läsa t. ex. dagligen om större och mindre kurssvängningar på börsen, som betänkligt rubba de olika företagens värden d. v. s. värdena av de däri insatta kapitalen. En aktieägare vet aldrig på morgonen exakt vad hans förmögenhet kommer att taxeras till

under dagens lopp. Önskade han resa kapital till ett nytt företag, så vet han inte dagen innan huru mycket han kan uppbringa härför. I veckoöversikterna från börserapporteras, att värdet av de börsnoterade papperen höjts eller sänkts under veckan med så och så många miljoner kronor. Är nu detta nya pengar som satts in i eller tagits ut ur företagen? Eller är det måhända kapital, som insparats åt dem genom reducerade arbetslöner? Visst inte. Dessa miljonvinster eller miljonförluster äro vanligen bara resultatet av en mera optimistisk resp. pessimistisk stämning, en ljusare eller mörkare syn på industriens möjligheter. Så luftigt och abstrakt kan alltså kapitalet vara. Nu tror kanske någon, att det kapital, som skapats genom en dylik optimistisk stämning är mindre reellt till sin natur än något annat. Men i verkligheten finns det ingen skillnad på de båda slagen av kapital; båda kunna under normala förhållanden med samma lätthet omsättas i re-
 da pengar och läggas till grund för ny företagsamhet, varigenom nytt realkapital framskapas. Det är viktigt att hålla dessa fakta för ögonen, då vi söka bilda oss en uppfattning om sambandet mellan arbetslöner, kapitalbildning, företagsamhet och arbetslöshet. Om arbetarnas löner sänkas, så minskas följaktligen avsättningsmöjligheterna, vilket utlöser en stämning av pessimism, som får till resultat, att kapitalet krymper ihop genom kursfall och värde-minskning. Det kan alltså komma att se ut, som om vi på en gång blivit så pass fattiga på kapital, att varje tanke på ny företagsamhet förefaller att vara rena rama vansinnet. När nu nationalekonomerna vilja, att vi skola skapa nytt kapital genom att reducera de arbetande och konsumerande massornas köpkraft, så betyder detta i verkligheten, att de tillråda medel, vilkas användande motverka syftemålet. För att med ett exempel ur högen illustrera huru falsk den gängse uppfattningen av kapitalens natur egentligen är, behöver man bara erinra om hurusom t. ex. Aseas aktier år 1921 voro nere i — om jag minns rätt — lägst 28 kronor medan de nu i höst varit

uppe i en kurs av 88 kronor. Det är att märka, att denna kursvinst icke framkallats av ett fallande penningvärde, alldestund detta befunnit sig i stigande sedan 1921. Kapitalvinsten enbart i Asea är alltså på få år inte mindre än 45 milj. kronor, en vinst lika reell och lika lätt att mobilisera för ny företagsamhet som det höga kapitalvärdet från 1921 skulle varit, den gång firmans papper befunno sig i bottenläget. Om man nu skulle taga våra nationalekonomers teorier på allvar, då de förkunna, att arbetarnas ökade löner endast kunna uppstå genom en motsvarande brandskattning av "kapitalet", så måste man också tro, att Aseas och alla de andra bolagens kapitaltillväxt måst ske på bekostnad av något annat kapital. Men detta är som vi veta alls icke fallet. Tvärtom beror ökningen i Aseas aktiekurser på lika avsevärda öknin-
 gar i andra industrivärden, enkannerligen i de industrier som köpa Aseas tillverkningar. När dessa firmans kunder ha det så dåligt, att de måste inskränka driften och reducera sina inköp, så sjunka Aseas aktier i kurs, ha däremot kunderna det bra och gå deras fabriker för fullt, så får även Asea nytta därav och dess aktier gå upp. På precis samma sätt förhåller det sig, när det gäller fabrikanter och arbetare. Industrien blomstrar inte då arbetarna ha så uselt betalt, att lönen endast räcker till 80 procent av existensminimum. Hållas massorna nere på en sådan levnadsstandard så uppstår ingen storindustri. Alla de företag som äro baserade på att tillfredsställa behov, som ligga över den nämnda nivån, få bereda sig på att stoppa driften, om arbetarna skulle tryckas så långt ned. I stället för kapitalökning skulle lönereduktionen medföra en kapitalminskning av oerhörda proportioner, då hela den industri, som arbetar för de högre behovens tillfredsställande, måste stoppa och bleve arbetslös.

Nödhjulsarbeten, i betydelsen av underbetalda arbeten, komma alltså endast ökat elände åstad och böra av arbetarna med alla medel bekämpas. I stället för sådana nödarbeten bör samhället se till, att det igångsättes produktiva företag, där arbetarna er-

hålla skälig utkomst. Inte saknas det väl arbetsuppgifter i detta land, bara de styrande kliekarna hade viljan och förmågan att göra sina skyldigheter. Om arbetarna själva kunde bestämma sig för att övertaga produktionen i egen regi, så skulle det inte saknas sysselsättning åt alla som vilja och kunna arbeta. Vi ha järnvägar som icke elektrifierats, vi ha vattenfall som icke utbyggt, vi ha oändliga jordarealer som ligga för fåfot och som följaktligen kunde bringas att lämna ökad avkastning, bara det därför nödvändiga arbetet utfördes.

Valhänt och dilletantmässigt ha emellertid statsmakter och myndigheter gått till verket, när det gällt att göra något litet mot arbetslöshetens onda. Det har upprättats en arbetslöshetskommission, där bestämmanderätten utövas antingen av rent arbetarfientliga element ur arbetsköparelägret eller av sterila, mångsysslande byråkrater av en Allan Cederborgs-typ, folk vars största intresse för de arbetslösas sak är utkvitterande av arvodena för sina uppdrag och vilkas sociala ansvarskänsla rätt väl belyses av det faktum, att de för egen del begära 150 kr. i timmen för sina prestationer i en ordförandestol, medan de inte skämmas att beteckna 5 kr. om dagen som en alltför hög lön åt en nödhjälpsarbetare.

Denna Arbetslöshetskommission har visat sig till den grad sakna initiativförmåga, att den icke ens förstått att sätta igång det lilla antal arbeten, till vilka riksdagen anslagit medel. I en tid då tiotusentals arbetare gå utan sysselsättning på grund av kapitalisternas bristande förmåga att ordna produktionen, få vi bevitna att A. K. inte vet

huru den skall disponera 7 milj. som verkligen anslagits till utförande av nyttiga arbeten. Hr Cederborg, arbetslöshetsexperten, som har både kapital och sysslös arbetskraft till sitt förfogande för att åstadkomma något samhällsnyttigt företag, står handfallen inför uppgiften. Karlen kan anordna fester i stadshuset, han kan slösa pengar på stadens utsmyckning vid det kungliga bröllopsspektaklet men utträtta något nyttigt det duger han inte till. Han löser uppgiften på äkta byråkratiskt manner, han låter arbetarna gå sysslösa och pengarna ligga kvar i kassaskåpet samt ägnar sig åt den betydligt angenämare uppgiften att hålla tal på festmiddagar till näringslivets och företagsamhetens ära. När tiden är inne, lämnar han med en stor gest tillbaka de oanvända pengarna, får beröm i borgarpresen för väl förättat värv och blir förmodligen i sinom tid föreslagen till en större gratifikation för sin bedrift att ha "sparat" hela 7 milj. på arbetslöshetsanslaget. Om det gäller att göra någonting för de fattiga, då premieras som bekant odugligheten i detta sant demokratiska samhälle.

Arbetslöshetens orsak är att söka i den kapitalistiska hushållningen och den ojämna egendomsfördelningen. De som vilja avskaffa arbetslösheten måste alltså rikta angreppet mot det rådande ekonomiska systemet som sådant, krävande att arbetarna göras till likaberättigade delägare i samhällets tillgångar samt att produktionsmedlen ställas till hela folkets förfogande, i stället för att som nu bara tjäna den besittande kapitalistkliekens profitintresse.

Syndikalism, kollektivism, kommunism.

Av Alibrando Giovanetti.

TEMAT ÄR GAMMALT OCH OÄND-
liga debatter ha förts om det. Likväl är
det ständigt aktuellt ända till den dag, då
proletariatets sociala förhoppningar skola
från teorien träda över tröskeln till verklig-
heten.

Max Nettlau, liksom andra, som skrivit
före honom, har alldeles riktigt erinrat om,
att man icke kan övergå från kapitalismens
ekonomiska system till kommunismens ge-
nom tillämpandet av formeln "åt var och
en efter hans behov", utan att först ha
uppnått en viss grad av ekonomisk sam-
hällsutveckling och en till den nya jämlik-
hetsregimen svarande fullständig reorgani-
sering av produktionssystemet och distribu-
tionen. Först sedan man återuppbyggt
samhället på en ny grundval skall det
bliva lättare för människorna att fritt
kunna tillfredsställa sina personliga behov
utan att av andra människor eller av sam-
hällelig nödvändighet åläggas inskränknin-
gar och utan att därför öva förfång för
andra människor, som åtnjuta samma fri-
heter.

Då jag för några år sedan genomläste
ett gammalt program för Socialistiska För-
bundet i Terni (Italien), ett program, som
torde stamma från åren omkring 1885, kun-
de jag icke undgå att lägga märke till hur
naivt det var, hur tvärsäkert det var i sina
kronologiska förutsägelser, hur litet det
hade med morgondagens verklighet att
skaffa, fastän det såg fullkomligt logiskt ut.

I detta program hade man fixerat den
sociala revolutionens omedelbara uppgifter
och densammas efterföljande utveckling.
Efter några betraktelser sammanfattar pro-
grammet de mål man vill uppnå dagen efter
revolutionen, det vill säga: demokratisk,
parlamentarisk republik på det politiska
området, kollektivism som samhällets eko-

nomiska organisationsform. Efter dessa
former för det sociala livet skulle det —
när förhållandena tillät det, när en radi-
kal förändring uppnåts, när det uppnåts
en betydlig höjning av den allmänna mor-
alen och när man uppnått en betydlig ök-
ning av den samhälleliga rikedom — upp-
stå *anarki* som politisk samhällsform och
kommunism på det ekonomiska samhällsli-
vets område.

Ännu i dag, efter så många år, erinrar
jag mig denna programmatiska formule-
ring, som antagits av Socialistiska För-
bundet i Terni, en organisation, som i själva
verket var en fortsättning efter den första
internationalen såväl med avseende på de
personer som voro medlemmar av denna or-
ganisation som också på grund av de idéer
som voro dominerande inom densamma.
Man tillskrev Andrea Costa redigeringen av
detta program under den period, som låg
mellan hans bakunistiska internationalism
och den legalitära socialism, för vilken han
blev en av de första parlamentariska re-
presentanterna. Det var, som sagt, en myc-
ket enkel formulering, ty det förefaller som
varken republik eller kollektivism, så som
de fattades och förklarades i den tidens
program och så som de också fattas i dag
av de olika socialistiska skolorna liksom av
den syndikalistiska rörelsen, skulle kunna
bli den samhälleliga organisationsformen.

Jag skall tillåta mig att i en annan arti-
kel behandla problemet om vilken politisk
struktur det autonomistiska och federalis-
tiska samhället bör få ifrån begynnelsen,
och går nu att examinera de spörsmål som
äro sammanbundna med den ekonomiska
organisationen, särskilt den som definieras
som *kollektivism* och den som definieras
som *kommunism*.

Jag vidhåller att man varken kan eller

bör helt och hållet skilja de tvenne formerna. Jag tror att förhållandenas nödvändighet påbjuder användandet av båda formerna, av än den ena, än den andra formen samtidigt, med hänsyn till miljön och den ekonomiska utvecklingsgrad, som uppnåtts i samhället, eller att såväl den kollektivistiska som den kommunistiska formen samverkar under hänsynstagande till varje individs såväl utförda arbete som behov.

Om vi i politiskt avseende vill nå fram till organiserandet av samhället utan politisk makt (stat, regering, parlament etc.), så ha vi i ekonomiskt avseende en motsvarande uppgift i avskaffandet av löneslaveriet medelst expropriation av kapitalet och utbytandet av den privata äganderättens regim med den gemensamma äganderättens under förvaltning av producentgrupper eller fackföreningssammanslutningar.

Kollektivismen frambringar ständigt under sina skilda former löneslaveri, fastän den befriar sig från kapitalismen. Ty i kapitalismens ställe sätter den något annat, något, som kan vara kooperation eller kommunal eller statlig administration allt efter som det är socialdemokrater eller auktoritära kommunister som bestämma. Å andra sidan skall icke kommunismen med sin formel: "åt var och en efter hans behov" kunna vinna tillämpning innan de redan nämnda betingelserna förverkligats.

Man ser att det för människorna uppstår en nödvändighet att anpassa sig till lönearbetets pinsamma form, då denna icke helt och omedelbart kan försvinna med kapitalismens försvinnande.

Man upptäcker också, att det kollektivistiska systemet genom tillämpandet av sin form: "åt var och en efter hans arbete" icke tillförsäkrar alla mänskliga varelser (män, kvinnor, gamla och barn som icke kunna arbeta, etc.) livets nödvändiga existensminimum, men överlämnar en del av dem åt tillfälligheten eller barmhärtigheten och ovissheten för morgondagen. Det är sant att ett nytt samhälle, även om det

ännu icke är kommunistiskt, måste tillgodoses behoven hos de gamla, barnen, de arbetsodugliga, de arbetslösa (även om arbetslösheten är av kort varaktighet). För dessa varelser upphör icke behovet eller rätten till livet, därför att de icke utöva ett yrke eller utföra ett arbete. Men de hänvisas vanligen till de offentliga barmhärtighetsinrättningarna, som äro långsamma, byråkratiska, otillräckliga för att fylla de behövandes verkliga behov, samtidigt som de förödmjuka de hjälpsökande.

Förutsatt att hjälpen till dessa människor baseras på en helig rätt — rätten att leva — och icke på filantropiska institutioner, även om dessa skulle ha en socialistisk etikett, så menar jag att alla mänskliga varelser, arbetsdugliga eller icke arbetsdugliga, böra få sina behov fyllda från samma sociala rikedomskälla, d. v. s. att de industriella och agrikulturella företagen, de olika offentliga verken och inrättningarna böra på samma sätt förse alla med det nödvändiga, icke blott arbetarna utan även arbetarnas barn, de ålderstigna och de som äro oförmögna till arbete.

På detta sätt skulle det icke blott skapas en direkt och rapp distribution av rikedomarna, men man uppnådde samtidigt en administrativ förenkling genom överflödiggörandet av alla hjälpinstitutioner, vilkas administrativa omkostnader måste belasta samhället till ingen nytta.

Man måste således bestämma sig för den minst komplicerade, den mest ekonomiska och decentralistiska planen för reorganiseringen om man vill avskaffa lönesystemet och fylla alla individers närmaste behov utan att därför avlägsna sig från dagens nödvändighet och från den förestående sociala rekonstruktionen.

Ett blandat kollektivistiskt-kommunistiskt system skulle kunna få en praktisk tillämpning genom att det till varje arbetare utlämnades en anvisning, representerande det nödvändiga minimum, som behövdes för att föra ett liv i enlighet med den nya civilisationens krav och i förhållande till de rikedomar, samhället disponerade för alla

sina medlemmar. Denna anpart av de samhällliga rikedomarna skulle varje social administration (industriellt företag etc.) kunna utbetala till arbetarna, som sysselsattes inom densamma, medelst check eller annat bytesmedel under förutsättning av att de hade utfört sin arbetsdag av åtta, sex eller färre timmar, som genom överenskommelser fastställts efter arbetets olika karaktär och efter samhällets ekonomiska utvecklingsgrad.

Denna anpart skulle var och en få behålla även under bevisad sjukdom, under tillfällig sysslolöshet, vid permanent invaliditet eller vid inträdd ålderdom, behålla den som man behåller en pension i det borgerliga samhället, men med den väsentliga skillnaden, att den är garanterad och att man kan njuta den som något som tillhör en, något man har rätt att utfå av den gemensamma samhällliga rikedom. Det är denna ekonomiska trygghet, denna rätt som gör arbetaren oavhängig, ger honom hans individuella frihet mer än alla abstrakta försäkringar i princip om frihet och oavhängighet.

Innan människorna ännu blivit botade för de talrika moraliska och sociala sjukdomar, som ärvts från det kapitalistiska systemt, skulle det kunna tagas hänsyn till varje arbetares och anställds olika arbetsskicklighet och anlag, och en varierande tilläggspremie — om man så vill kalla den — skulle kunna tilldelas arbetarna och de anställda i enlighet med karaktären, risken och volymen av det utförda arbetet. Arbetaren skulle på detta sätt kunna förskaffa sig ett det garanterade existensminimum överskjutande tillskott, som möjliggjorde för honom att uppnå en högre levnadstandard.

Några ord beträffande underhåll och uppfostran av barnen. Man kan lätt nog säga: samhället skall genom särskilda institutioner och skolor draga försorg om alla de barn, som icke äro så gamla att de skola göra nytta för samhället. Men det gäller här ungefär en fjärdedel, något mer eller mindre, av hela befolkningen, och det är icke så lätt att skapa talrika institutioner

för vården av alla dessa intill dess de nått en ålder av sexton eller aderton år. Och dessutom — skulle detta icke medföra ett ingrepp i barnens frihet? Och skulle föräldrarna vara hågade för att låta beröva sig barnen? Det är nödvändigt att man betraktar problemet från den praktiska sidan och tar hänsyn till de nuvarande familje- och samhällsförhållandena.

Jag menar, även i detta fall, att den samhällliga administrationen bör tillfredsställa behoven hos sina egna samhällsmedlemmars barn genom att tillförsäkra dem ett visst existensminimum enligt deras olika ålder och utveckling. Man skall icke tro, att det här gäller en fullständig nyhet. Under kriget tillförsäkrades arbetarna vid en hel del industriella företag i Italien ett tillägg för varje barn utöver avlöningen, visserligen ett mycket blygsamt tillägg, men icke destomindre en bekräftelse av denna princip och en början mitt i den borgerliga regimen.

Genom tillämpandet av denna blandade form för fördelningen av den samhällliga rikedom (det fixerade minimum, premietillägg för arbete och tillägg för barn) kommer man till ett resultat helt olika den fördelning, som verkställes i det borgerliga samhället. Här får varje samhällsmedlem en garanterad existens på basis av jämlikhet (om än icke absolut), tillräcklig för att föra ett människovärdigt liv. Det kan ännu icke bli någon period av överflöd och det kan ännu icke vara tal om tillämpning av ett idéellt system. Man måste betrakta det som en övergångsform med avseende på fördelningen, en form, som ligger nära den sociala jämlikheten och rättfärdigheten.

Jag gör inte anspråk på att ha framlagt någon ofelbar form, men jag tror mig med denna framställning ha bidragit till framställandet av den närmast liggande lösningen. Ett blygsamt bidrag, som åtminstone kan giva uppslag åt sökarna efter praktiska lösningar av den ekonomiska organisation, som skall underlätta förverkligandet av den revolutionära syndikalismens första mål: avskaffandet av löneslaveriet.

Mussolini Svartskjorta.

Av Armando Borgfi.

II.

”RÖDA VECKAN” VAR KNAPPAST slut, när kriget bröt ut, ett helvete för alla folk.

Mussolini framträdde som motståndare till kriget medan nationalisterna, de enda reaktionärerna, som hade en fast åskådning, fordrade krig vid Österrikes sida.

Den 29 juli 1914 utkastade Socialistiska Partiet, i spetsen för vilket Mussolini stod, ett manifest i vilket det bland annat hette:

”Det ligger i det internationella proletariats intresse att så långt som möjligt förhindra och begränsa kriget, som endast är till nytta för militaristerna och de borgerliga parasiterna. — Ni, Italiens proletärer, fastän drabbade av arbetslöshetskris, har redan under den nyss utkämpade generalstrejken givit ett prov på klassmedvetande och offervilja. Ni måste vara beredda att hindra Italien att dragas in i krigsäventyrets farsansfulla ruiner.”

Detta dokument bar Mussolinis underskrift. ”Avanti” å sin sida (det var fortfarande Mussolini) öppnade elden mot varje interventionspolitik. Se här några prov:

Artikel den 26 juli under titeln ”Ned med kriget!”

”Även i händelse av en europeisk sammanstötning kan Italien, så framt det icke vill fullständigt falla i ruiner, endast intaga en hållning: absolut neutralitet.”

Artikel 27 juli under titeln: ”Varning!”

”Konklusion: proletariatet får icke spilla bort tiden men måste genast manifesteras sin fredsvilja. Om regeringen utan att hålla räkning med den enhälliga folkmeningen kastar sig ut i krigsäventyr, så är det slut med den vapenvila vi förkunnat efter röda veckan.”

Artikel den 16 augusti: ”Vi tänka att förbli våra socialistiska och internationella idéer trogna ända till slutet. Krigsorkanen

kan riva bort våra personer, men förmår aldrig att tillintetgöra våra idéer.”

Men snart började Mussolini vackla i vissa avseenden. Intervjuad av en journalist i oktober gjorde han sig skyldig till motsägelser. Efter detta kom flera tecken på vacklan. Oenigheten med partiet började. Snart formulerar Mussolini ett nytt program: ”Krig eller revolution”. Mussolini stannade i ”Avanti” men sökte det lämpliga ögonblicket för en brytning. Denna verkställdes i Bologna i oktober månad vid ett friluftsmöte.

I november började Mussolini, som fortfarande kallade sig socialist, sin tidning ”Il Popolo d'Italia” (Italienska Folket). Under ”huvudet” hade tidningen tvenne deviser: ”Den som har vapen har bröd” (Blanchi) och ”Revolutionen är en idé som har funnit vapen” (Napoleon). Han önskade icke demaskera sig alltför brådstörtat. Han stannade i partiet, men snart krävde milanesarna hans uteslutning. Hädanefter vände sig Mussolini med raseri mot alla sina forna partivänner.

Mussolini hade förvandlats till interventionist. Den italienska monarkien har icke förklarat kriget som en följd av de revolutionära interventionisternas aktion, men denna aktion av de så kallade revolutionärerna har monarkien begagnat sig för att skjuta ifrån sig allt ansvar. Interventionismen var emellertid en affär, som betalade sig bra för Mussolini.

Det var egentligen först efter krigets slut, som Mussolinis förra partivänner började att syna överlöparen i sömmarna. I Milano, där Mussolini utgav sin ”Italienska Folket” började de då att utgiva en emot denna riktad tidning under namnet ”Folkets Italien”, vilken anföll Mussolini och den annektonistiska politik han inriktat sig

på efter freden. Den 29 mars (1919) anfördes Mussolini på följande sätt:

"Mussolini, som är täckt med blodet av landets bästa män, kan fortsätta sina fega insinuationer. Det skall icke lyckas honom att narra någon. När denna period förflutit tänka vi att demaskera denna blandning av galla och missgärningar. Vi skola berätta varifrån han erhållit medel till sin tidning, "producenternas tidning"! (Efter kriget hade Mussolini ändrat undertiteln på sin tidning. I stället för att kalla den socialistisk, kallade han den "producenternas tidning"), och vi skola påvisa arten av den oegennyttiga varmed han förde sin demagogiska kampanj."

Och den 3 maj fortsatte samma tidning sina anfall:

"Vi ha anklagat Mussolini för att ha mottagit patriotiska checker från den franska regeringen. Mussolini har besvarat sig häröver, och det är hans rätt. Vi skola göra vårt genom att bevisa vilken dag, vilken timma och ur vilka händer Mussolini mottog pengarna. Vi skola spika fast denne vulgäre äventyrare inför den allmänna opinionen genom att avslöja hans vanvett och hans brottslighet. Vi äro, herr Mussolini, i besittning av bevis för vad vi sagt och skrivit!"

I Frankrike talade man någon tid därefter lika klart. Mussolini hade då redan blivit allsmäktig. Parisadvokaten Torres, advokat vid Cour d'Assises de la Seine, uppträdde inför domstolen som försvarare för Bonomi, som hade dödat fascisten Bonservizi. Torres är en mycket känd och framstående advokat, som åtnjuter stort anseende. Torres förklarade under rättegången, att Mussolinis interventionism icke var något annat än ett privat geschäft. Det var ingen som protesterade, icke ens den av italienska ambassaden betalte advokaten Hautrant, som bevakade den dödade partens intresse. Det var fastställandet av ett faktum inför domstolen, där hela världspressen var representerad.

En tid efteråt intervjuade jag Torres för en tillfällighetsskrift, som de italienska emi-

granterna utgav i Paris. Och han förklarade mig följande:

"Det var en tid i början av kriget, då Socialistiska partiet i Italien var enhälligt mot en intervention och den franska regeringen sysselsatte sig med detta förhållande. Man examinerade frågan vid en ministerkonselj, och man anvisade medel för att med pengar övertyga några italienska politiker om krigets nödvändighet. Mussolini var då på tal. Pengarna fördes till Italien av M. Dumas, sekreterare hos Guesde. Det var då den interventionistiska "Il Popolo d'Italia" utkom. Detta är en sanning, som ingen har dementerat."

Det har således här gällt ren köpenskap, köp av politiker för främjande av intervention. Mussolini har sålt sig mot klingande dukater.

Det finns ännu ett vittne, en kvinna. I detta sammanhang är det av mindre vikt att erfara av vilka motiv denna kvinna drivits att röja intima saker och ting som under normala förhållanden icke utsläppas till allmänt beskådande. Det gäller ett dokument som finns placerat hos en notarie i Turin, Camillo Toppatti. Det är inregistrerat som nr 51413 hos denne ämbetsman. Det är undertecknat av madame Irène Dasser, född i Trient. Se här vad detta dokument innehåller:!

"Jag förklarar mig i nära två år ha fört ett äktenskapligt samliv (ifrån våren 1914) tillsammans med Benito Mussolini, med vilken jag har en son, som lagligen erkänts av fadern och av mig själv blivit anmäld hos de civila myndigheterna i Milano.

Jag intygar, att vid den tid, då Mussolini lämnade 'Avanti', befunno vi oss i en fattigdom, som kom oss att besluta oss för att fara till Amerika, ett projekt som vi sedermera övergavo.

Den smula pengar jag var i besittning av förbrukade vi för vårt uppehälle.

Efter startandet av 'Il Popolo d'Italia' förbättrades knappast vår ställning och våra bekymmer fortsatte.

Men efter Mussolinis återkomst från en resa till Genève i januari 1914 eller 1915,

jag kan icke för tillfället säga vilket år, förändrades plötsligt vår ställning. Mussolini sade sig ha mycket pengar, och jag erinrar mig ha sett honom handskas med en massa sådana. Han talade om, att han blivit erbjuden en miljon av en fransman, vars namn jag nu icke erinrar mig. Pengarna skulle få brukas till en kampanj för Italiens ingripande i kriget och emot fienderna till denna intervention.

Vid hans återkomst frågade jag honom, om de pengar han var i besittning av stamade från det håll han talat om för mig. Han svarade mig, att de kommo från Frankrike. Han erbjöd mig en briljant, som jag icke tog emot.

Jag erinrar mig att när milanosocialisterna mycket talade om Mussolinis resa, så fäste han stort avseende härvid. Han sade mig, att han var förlorad, ty antagligen hade de märkt någonting.

För att rädda sig beslutade sig Mussolini för att icke flera gånger resa till utlandet, då det var givet att hans resor blevo mycket observerade. Han använde sig då av herrarna Clerici och Morgani; Clerici reste till utlandet och Morgani växlade pengarna och utförde andra operationer.

Jag observerade att dessa tvenne män, som före Mussolinis återkomst från Genève levde i mycket blygsamma omständigheter, hädanefter levde i rikedom, och Clerici skulle ha köpt en villa i Varège enligt vad Mussolini själv upplyste mig om.

Jag upprepar, att Mussolini många gånger har talat till mig om pengarnas franska ursprung. Jag är beredd att bekräfta dessa uppgifter inför vem som helst och var som helst även under edlig förpliktelse."

Jag tillåter mig att säga några ord till förklaring beträffande denna kvinna och anledningen till hennes uppträdande mot Mussolini. Jag lärde känna henne personligen under kriget. Jag var inspärrad i ett koncentrationsläger tillsammans med andra kamrater (jag hade förklarat mig var fiende till kriget) i en by i Toscana.

En dag kom det nya fångar till lägret.

Bland dem fanns bland andra en kvinna med en liten gosse, vars hälsa befann sig i ett bedrövligt tillstånd. Det var Mussolinis hustru. Barnet var omkring tre år och för den som personligen kände Mussolini fanns intet tvivel om att barnet var Mussolinis. Det hade Mussolinis karaktéristiska drag.

Den stackars kvinnan berättade oss gråtande vad som av ovan återgivna dokument framgår om hennes förhållande till Mussolini. Men varför befann hon sig här? Varför hade hon, som icke befattade sig med politik, blivit internerad?

Det var Mussolinis verk.

Då Mussolini förut var gift under laga former och han befarade tråkigheter av sin förbindelse med den kvinna, som nu befann sig i koncentrationslägret, och hennes barn, som han var far till, så önskade han nu befria sig från dem båda två. Och han befriade sig från dem med hjälp av polisen i Milano.

Kvinnan var, som redan angivits, född i Trient, som då lydde under Österrike, och det fanns således tillfälle att låta behandla henne som "fiende". Polisen gjorde Mussolini den tjänst han bad den om. Den arresterade kvinnan och sände henne och barnet till ett koncentrationsläger.

Vad har det sedan blivit av kvinnan och barnet? Ingen vet.

Till sist ett par ord om Mussolinis hjältedater under kriget.

Den fascistiska pressens servilism är oerhörd, när det gäller diktatorn. Hans karriär jämföres med en Alexanders och Napoleons. De legender som spridas om hans heroiska tapperhet under kriget äro legio.

Mussolini var under kriget korpral, och blev aldrig något annat än korpral. Korpral Mussolinis underbara krigarbragder äro helt och hållet förlagda till etapplinjerna. Han har aldrig varit i elden. Han har aldrig blivit tilldelad något utmärkelse-tecken. Det var först tre år efter kriget, sedan han själv kommit till makten, som

Medlemmarnas självbestämmanderätt inom S. A. C.

FÖR VARJE RÖRELSE, SOM STRÄVAR att bryta nya vägar eller omvandla en miljö eller samhällsform, ligger det en ständig fara på lur, en fara för korrup-tion. Med korrup-tion avses här faran av att bli reaktionärt påverkad av de krafter och de förhållanden, som man ville revolutionärt omdana.

Miljöns inflytande på den enskilda indi-videns karaktärsdanning är numera ett axiom. Man kan stridas om i vilken grad denna miljö påverkar individen, men man kan icke förneka denna påverkans existens. Men på samma sätt, som miljön påverkar individen, påverkar den också en rörelse genom på-verkan av rörelsens individer. En rörelse, sak samma vilken, bäres upp av individer, och med de många individernas påverkan blir slutligen också rörelsen påverkad.

Denna miljöns påverkan gör sig kännbar inom alla rörelser, och ofta blir denna på-verkan en reaktionär. Den framträder syn-nerligen skarpt inom socialdemokratien. So-cialdemokraterna gå ut för at erövra den borgerliga världen, men bli i regel själva uppslukade av den värld de skulle erövra. Denna rörelse väljer in representanter i alla möjliga och omöjliga borgerliga samhälls-inrättningar. Representanternas uppgifter skulle vara att genomsyra de borgerliga in-stitutionerna med socialistiska principer, men till kanske 90 procent blir det det bor-gerliga samhället som genomsyrar de so-cialistiska representanterna med borgerliga principer. Det är lagen om miljöns infly-

tande, som här gör sig gällande. Ingen kan ostraffat utsätta sig för dess risker. Rö-relsen lever i och är omgiven av en fient-lig livsprincip, och den kamp som uppstår mellan det nya, som söker arbeta sig fram, och det gamla som söker hävda sin ställning, synes i det föreliggande fallet utlösas i en kompromiss med 90 procents borgerlighet och 10 procents socialism.

Liknande faror föreligga för varje rörelse av revolutionär natur. En revolutionär fack-föreningsrörelse, som den syndikalistiska, är också utsatt för miljöinflytande. Att vara "praktisk" och "anpassningsbar" är ett in-om den syndikalistiska rörelsen modernt ta-lesätt, bakom vilket det ofta döljer sig en tendens icke blott till praktiskhet och an-passningsbarhet men även till moderatism. En moderatism som innebär ett tillbakasteg, således en reaktion.

Den syndikalistiska rörelsen i Sverige har icke blott den borgerliga samhällsmiljön att kämpa emot. Den lever, som en art revolu-tionär fackföreningsrörelse (uttrycket taget i dess vidsträcktare betydelse), även i en miljö av reformistisk arbetarerörelse, där den själv, den syndikalistiska, är en Benja-min i stammen. Den har att kämpa alla sina dagliga strider om löne- och arbetsförhållan-den icke blott mot det kapitalistiska mot-ståndet, men även med hänsyn till den black om foten den reformistiska rörelsen i all-mänhet är. I de flesta fall är den tvungen att taga hänsyn, och detta hänsynstagande, dagligen och ideligen upprepat, är det yt-

han kunde tilldela sig och de sina tapper-hetsmedaljer, krigskors och grannlåt av alla slag att tapetsera bröstet med.

De åtta första månaderna av kriget tillbringade vår hjälte långt bakom fron-ten. Här råkade han ut för en banal olycka, sådan som kan hända vilken ammu-nitionsarbetare som helst. En bomb explo-

derade medan Mussolini och några solda-ter voro sysselsatta med lastningsarbete. Han blev fördd till hospitalet och sändes strax efteråt till sin bostad i Milano, var-ifrån han aldrig mera behövde återvända till kriget.

Interventionisten Mussolini aktade sig för att personligen intervensera.

terst svårt att icke bli påverkad av. Det är lätt att bli smittad av en icke syndikalistisk praxis, som dagligen omger en och kräver hänsyn. Och det är lätt att falla tillbaka till en reformistisk tradition, vars ytringar man fortfarande ständigt ser omkring sig. Rent omedvetet kan det inträffa, att det skapas en osyndikalistisk praxis, som man först efteråt blir på det klara med. Det kan vara småsaker, men om dessa småsaker bli traditionella och förökas med andra småsaker, så befinner man sig snart inne på en väg som bär tillbaka flytandets, reaktionens alla särmärken. Det gäller därför att en sådan rörelse, som den

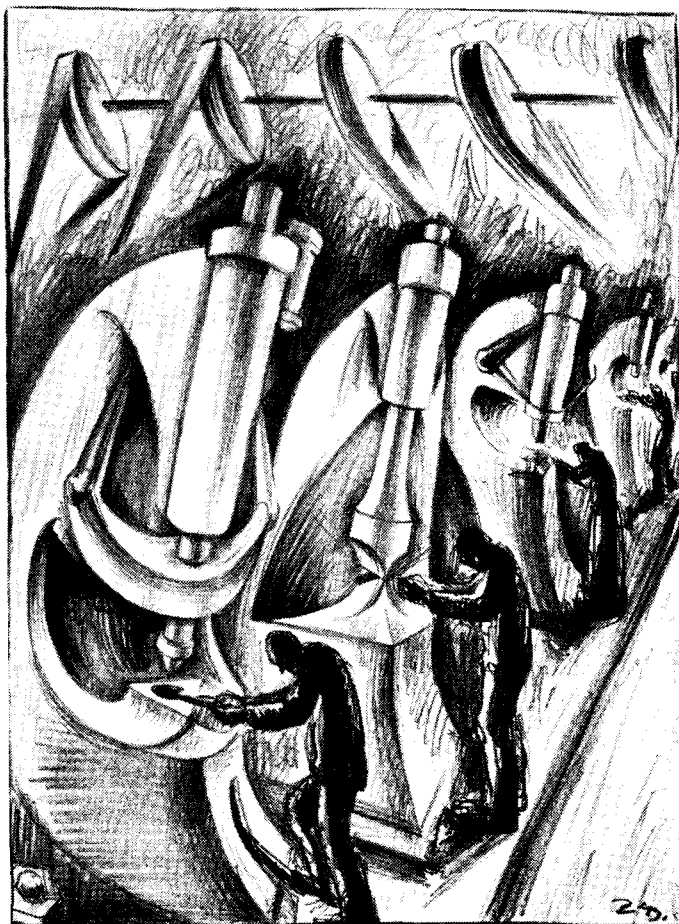
syndikalistiska, söker att öva en mycket noggrann självkontroll med sina egna gärningar och de tendenser och strömningar, som uppträda inom densamma.

Den opposition, som under århundradets första decennium restes mot de gamla fackorganisationerna, riktades isynnerhet emot vad man med ett gängse uttryck kallade "påveväldet", d. v. s. emot det centralistiska system, som lade bestämmanderätten i händerna på ledarna och gjorde medlemmarna omyndiga. Emot detta system hävdade man medlemmarnas rätt att bestämma i egna angelägenheter. Emot centralismens princip satte man decentralismens. Självbestäm-

manderätten sattes emot förmyndareprincipen.

När S. A. C. bildades, var den nya organisationen fullkomligt genomsyrrad av självbestämmanderättens princip, och denna fick följande uttryck i den principförklaring, som antogs av S. A. C:s femte kongress:

"Centraliseringen av bestämmanderätten skapar förtryckta och förtryckare, som dödar det självständiga initiativet och egna tänkandet och förhindrar skapandet av självstyrelse och självansvar bland arbetarna samt gör dem till samma behärsade element som de äro i det borgerliga samhället. Arbetarnas frigörelse är helt beroende av deras egen förmåga att med hjälp av nya samhällsformer decentralisera bestämmanderätten över produktionsmedlen och samhällets förvaltning. Syndikalismen är därför motståndare till maktcentralisationens princip

Gyula Zilzer: Människan och maskinen.

och överlåter åt varje organisationsenhet att bestämma över sig själv i egna angelägenheter, vilket icke innebär att de enskilda organisationsenheterna ha rätt att separera från eller fatta beslut, som stå i strid med överenskommelser, som gemensamt träffats mellan de sammanslutna organisationsenheterna." (Kurs. av red.)

I S. A. C:s handbok får denna princip en ännu mera kategorisk tolkning. Det heter där, att organisationsenheterna "*äro självbestämmande och självstyrande*", och det förklaras, att "*självbestämmanderätten kan aldrig bli föremål för kongressbeslut*".

Denna principens fundamentala betydelse för S. A. C:s organisatoriska byggnad såväl som praktiska verksamhet ligger i öppen dag.

När S. A. C:s Arbetsutskott därför för en tid sedan nekade ett distrikt agitationanslag, om denna agitation skulle bedrivas genom viss namngiven person vars kvalifikationer som agitator äro obestridliga, så föreligger det icke ringaste tvivel om, att det usurperade en makt som icke tillkom det, att det tog ett steg till centralisering av makten och till självbestämmanderättens borttagande från medlemmarna och organisationsenheterna.

Självbestämmanderättens princip krävde i detta fall otvivelaktigt, att den distriktsstyrelse, som distriktets medlemmar usett till skötandet av agitationen skulle ha rätt att tillsätta agitator. A. U. berövade organisationsenheten denna självbestämmanderätt genom att föreskriva, att agitationen skulle utföras av annan person om distriktet ville ha några pengar från den centrala kassan. A. U:s beslut kan icke försvaras med att det icke fanns pengar, ty det ställde pengar till disposition för annan agitator. Det kan heller icke motiveras med att den ifrågasatte personen icke var kompetent, ty hans kompetens sattes icke i tvivelsmål. Däremot har A. U. sedermera offentligt förklarat, att den grundat sitt beslut på den ifrågavarande personens "konspirativa verksamhet".

Och här ha vi just centralismens fara!

Skall den centralistiska princip vinna hävd inom S. A. C., att var och en medlem, som hyser annan åsikt om de inre förhållandena (eller en avvikande mening i ett eller annat avseende, vilken mening han med den frie medlemmens fulla rätt söker att vinna gehör för) än A. U. eller annan förvaltningsinstitution, skall kunna deklasseras och brännmärkas och utestängas ifrån propagandaverksamhet, när den centrala organisationens kassa skall medverka, då ha vi kommit farligt långt på centralismen väg. Ty därmed tillerkänna vi de centrala förvaltningsorganen rätt att tillse, att agitationen uteslutande bedrivas av personer som falla dessa förvaltningsinstitutioner i smaken. (Gudarna vete om icke också detta opus kommer att stämpas som "konspirativ verksamhet"!)

Medlemmarna berövas då den rätt till bestämmande i egna angelägenheter, som är en av syndikalismens axiomatiska principer.

Det kan kanske här vara plats att erinra om, att en vid den sista kongressen framlagd motion, att A. U. skulle göras till någon slags examinationsmyndighet gent emot agitatorerna, avvisades obarmhärtigt som varande allt för löjlig.

Det är uppenbart, att om en organisation har tagit självbestämmanderätten till en grundläggande princip, så försiggår det en usurpation av makten, när en förvaltande institution berövar medlemmarna denna rätt. Detta är odisputabelt. Om denna usurpation skett på ett så tidigt stadium i den syndikalistiska organisationens tillvaro, att det redan på grundval av denna usurpation utbildats en praxis — så mycket värre. Så mycket större anledning att organisationen går till en självransakan. Att försvara denna osyndikalistiska praxis med en hänvisning till att stadgarna bestämma, att A. U. äger att "fatta beslut i frågor, där stadgar och handlingar icke lämna besked", är synnerligen malplacerat, eftersom det just finns handlingar som lämna besked. Det finns nämligen en principförklaring, som säger, att syndikalismen är "*motståndare till maktcentralisationens princip och*

överlåter åt varje organisationsenhet att bestämma över sig själv i egna angelägenheter". Ingen förvaltande institution kan åberopa stadgarna för att med stöd av dem centralisera makten. Om stadgarna lämna en viss fullmakt till handlingsfrihet åt en förvaltande institution, så är det uppenbart att denna fullmakt icke kan giva rätt till handlingar som stå i strid mot sådana syndikalistiska principer, som klart och tydligt fastställts i principförklaringsars, stadgars eller andra normerande besluts anda och bokstav.

När man å andra sidan hävdar, att ett anslag ur S. A. C:s organisationsfond icke kan bli föremål för distriktens "självbestämmanderätt", så är ett sådant påpekande en komplett överlappsgärning. Utdelandet av anslag är en förvaltningsfunktion, som tilldelats A. U. Men det är något för den syndikalistiska ideologien, för decentralismen och för självbestämmanderätten fullkomligt främmande, ja fientligt, att tilldela A. U. rätten att öva censur över de kvalificerade agitatorer, som distriktet vilja anställa. A. U. kan giva råd, men det har ingen rätt att diktera en D. K. att använda blott sådan person, som A. U. behagar anvisa. Det finns nämligen alls ingen garanti för att ett A. U. har större kvalifikationer än en D. K. att bedöma en agitator. Det kan till och med inträffa, att en D. K. på grund av omständigheterna har större förutsättningar att rätt bedöma honom. Att uppkasta A. U. till en censurmyndighet i ett dylikt fall innebär en påtaglig centralisation och ett kränkande av självbestämmanderätten, som är oförenligt med syndikalismens principiella ståndpunkt.

Ej heller kan man försvara en sådan åtgärd med att den blott är ett uttryck för medlemsmajoritetens vilja, ty medlemsmajoritetens vilja i detta fall kan endast utrönas genom en allmän omröstning, och sådan har icke företagits.

Saken har sin stora principiella betydelse, och det är därför vi upptagit den till en principiell granskning. Om det blott gällt en sådan handling, skulle vi icke upptagit den här. Men nu föreligger ju det förhål-

landet, att man förklarar detta tillvägagångssätt vara en gällande praxis. Det är således en tradition, som det nuvarande A. U. har ärvt från föregående A. U., en tradition, som kanske följes just därför att den är tradition, så som förhållandet ofta brukar vara. Därmed får saken en mindre personlig prägel, och den får samtidigt större principiell betydelse. Man kan därför också diskutera saken med större lidelsefrihet. A. U. behöver icke och bör icke känna sig personligt angripen, ty det gäller ju här en praxis, som tydligen icke det har infört, utan som det ärvt från sina föregångare. Men detta förändrar ju icke denna praxis' centralistiska och därmed osyndikalistiska karaktär, ej heller nödvändigheten av att vända sig emot den.

Det ser ut, som om det skulle vara en livslag för alla revolutionära rörelser, att de småningom ideologiskt stagnera. Man börjar kompromissa med de ideal och principer, som uppställts. Småningom börjar ett tillbakaflytande till ett tillstånd eller till en ideologisk ståndpunkt, mot vilken rörelsen till en början var en protest. Man glider tillbaka till en tes eller en praxis (här en centralistisk), vars antites var rörelsens utgångspunkt, livsluft och existensberättigande. Till en början sker det obemärkt och i småsaker, men småningom bildar dessa småsaker en tradition, en "praxis" som i sin ordning bildar utgångspunkt för nya tillbakasteg. Dylika degenerationssymptom uppträda inom alla rörelser, och där rörelsen icke har inre kraft att reagera mot sådana symptom, där är den dömd att dö och avlösas av andra, som taga upp den fallna manteln. Sådan synes vara livets lag.

Men just därför, att en sådan utveckling av sakernas förhållande är så vanlig, just därför är det så nödvändigt att genomföra en ständigt förnyad självvrannsakning, så att man kan undvika en katastrof. Medlemmarnas självbestämmanderätt måste i alla organisationsenheter få sin logiska och praktiska tillämpning, ty detta är själva livsluften för den syndikalistiska rörelsen, betingelsen för att den skall kunna förbli syndikalistisk.